

Київський національний торговельно-економічний університет
Кафедра публічного управління та адміністрування

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

**«ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИМ РОЗВИТКОМ
УКРАЇНИ»**

Студента 2 курсу, 8 групи,
спеціальності 281 «Публічне
управління та адміністрування»
спеціалізації «Публічне
управління та адміністрування»

Лівановська
Анна
Юріївна

(підпис студента)

Науковий керівник
д.держ.упр.
професор

Орлова
Наталія
Сергіївна

(підпис керівника)

Гарант освітньої програми
д.держ.упр.
професор

Орлова
Наталія
Сергіївна

(підпис гаранта)

Київ 2019

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИМ РОЗВИТКОМ...	5
1.1 Соціально-економічний розвиток в умовах сталого зростання економіки.....	5
1.2 Особливості державного регулювання соціально-економічним розвитком регіонів.....	11
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ У КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ	17
2.1 Аналіз соціально-економічного розвитку України.....	17
2.2 Тенденції регіонального соціально-економічного розвитку....	24
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИМ РОЗВИТКОМ УКРАЇНИ	39
3.1 Формування механізму державного управління соціально- економічним розвитком регіонального рівня	39
3.2 Пріоритетні напрямки розвитку механізму державного управління соціально-економічним розвитком.....	46
ВИСНОВКИ	53
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	57
ДОДАТКИ	63

ВСТУП

В умовах глибоких ринкових перетворень управління регіональним розвитком стає ключовою ланкою механізму державного управління. Актуалізується питання реалізації ефективної регіональної політики як інструменту забезпечення стабільного економічного розвитку країни і її конкурентоспроможності на світовому ринку. Зазвичай дослідники регіональної політики звертають увагу на проблеми вирівнювання економічного розвитку регіонів, його стимулювання через створення точок зростання або територій зі спеціальними режимами оподаткування, а також кооперацію окремих регіонів в виробничих ланцюжках.

Свідченням посиленої уваги вчених до проблем регіонального розвитку є наявність наукових шкіл і серйозних науково-прикладних досліджень, серед яких слід виділити роботи А. Гранберга, С. Дорогунцова, Б. Данилишина, З. Варналія. Питання функціонування механізмів державного регулювання соціально-економічним розвитком в малих містах України висвітлено в працях відомих науковців, таких, як В. Бакуменко, В. Воротін, А. Гнатенко, В. Князев, Ю.Ковбасюк, О. Коротич, М. Латинін, С. Майстро, Н. Нижник та ін.

Однак, відсутність системного підходу до реалізації регіональної політики, невизначеність стратегічних перспектив регіонального розвитку, тобто неприйняття протягом тривалого часу органами влади поняття «планування регіонального розвитку», призвели до неефективного застосування механізмів державного регулювання регіонального розвитку.

Проблема державного управління соціально-економічного розвитку України представляється найбільш актуальною в даний час, оскільки стратегія вирівнювання соціально-економічної ситуації недостатньо опрацьована. Немає чітких планів реконструкції містоутворюючих підприємств, все частіше виникають ситуації, пов'язані із зупинкою або частковою завантаженістю заводів, що призводять до втрати робочих місць, збільшення кількості безробітних, що знижує якість життя.

Метою дослідження є обґрунтування особливостей державного управління соціально-економічним розвитком України.

Для досягнення визначеної мети поставлено такі завдання:

- узагальнити поняття державного управління соціально-економічним розвитком;
- визначити особливості державного регулювання соціально-економічним розвитком;
- проаналізувати соціально-економічний розвиток України;
- дослідити тенденції регіонального соціально-економічного розвитку України;
- визначити механізм державного управління соціально-економічним розвитком;
- виділити пріоритетні напрямки розвитку механізму державного управління соціально-економічним розвитком.

Об'єктом є соціально-економічний розвиток України.

Предметом дослідження є теоретичні аспекти державного управління соціально-економічним розвитком України.

Методами дослідження системи документування управлінської діяльності є: узагальнення – при визначенні проблем соціально-економічного розвитку України; систематизації – при визначенні особливостей державного регулювання соціально-економічним розвитком; методи аналізу і синтезу, структурно-функціональний метод – при оцінці соціально-економічного розвитку України та регіонів, визначенні механізму державного управління соціально-економічним розвитком, пріоритетних напрямків розвитку механізму державного управління соціально-економічним розвитком.

Інформаційною базою дослідження є публікації вітчизняних та зарубіжних вчених, закони України, постанови Кабінету Міністрів України, нормативні акти та статистичні матеріали, результати досліджень, проведених безпосередньо автором.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИМ РОЗВИТКОМ

1.1 Соціально-економічний розвиток в умовах сталого зростання економіки

Економічний розвиток країни відноситься до найважливіших понять макроекономічної науки. У навчальній літературі нерідко використовують термін «соціально-економічний розвиток», підкреслюючи тим самим тісний зв'язок між рівнем економічного розвитку і вирішенням соціальних проблем країни.

Соціально-економічний розвиток – це процес безупинної зміни матеріального базису виробництва а також усієї сукупності різноманітних відносин між економічними суб'єктами, соціальними групами населення.

Соціально-економічний розвиток – складний суперечливий процес, у якому взаємодіють позитивні і негативні фактори, а періоди прогресу змінюються періодами регресу. Політичні і військові потрясіння, соціальні конфлікти, екологічні катастрофи можуть призупинити розвиток економіки будь-якої країни, відкинути її на кілька десятиліть назад, а іноді привести і до остаточної загибелі, як це було з древніми цивілізаціями [1].

Однак у планетарному масштабі відбувається безупинний позитивний розвиток економіки. У його основі – досягнення науки, технічного прогресу, розширення їхнього технологічного застосування, що дозволяє обновляти асортимент продукції і послуг, частково заміщати гостродефіцитні ресурси, знижувати загальну ресурсоемність виробництва, витримувати екологічні вимоги й обмеження, які диктує суспільство. Усе це впливає на обсяги і структуру ВВП, а отже, на рівень сукупної пропозиції.

З іншого боку, змінюються соціальні стандарти рівня життя, освіти, культури, охорони здоров'я, інформаційного забезпечення населення і бізнесу.

Формуються нові і розвиваються традиційні потреби суспільства. Зростає роль міжнародного наукового співробітництва, наприклад, в освоєнні космічного простору, в області генетики й енергетики майбутнього. Це породжує принципово нові суспільні потреби. У результаті сукупний попит стає більш динамічним, а його імпульси виробництву – усе більш відчутними. Отже, соціально-економічний розвиток на тривалих тимчасових інтервалах і в масштабах, що перевершують одну країну, є прогресивним, поступальним процесом.

Економічне зростання розглядається макроекономічною наукою як складова частина й одна з найважливіших характеристик економічного розвитку країни. Це поняття пов'язане з кількісною зміною обсягів виробництва і споживання валового внутрішнього продукту (ВВП). Економічне зростання буває позитивним, якщо реальні (порівнянні) обсяги ВВП в аналізованому періоді перевищують його рівень у базисному році. В іншому випадку приходится характеризувати «зростання» як негативне.

Поняття «розвиток» і «зростання» знаходяться між собою, як правило, у співвідношенні: зростання валового продукту супроводжується змінами в технології виробництва, пов'язане з появою нових видів продукції і цілих галузей. Іншими словами, зростання викликає якісні зміни в економіці, сприяє її загальному розвитку. Зі своєї сторони позитивні якісні зміни у відносинах власності, розподілу і перерозподілу доходів, фінансової стабілізації активно впливають на економічний ріст [1].

Приватизація державної власності, лібералізація цін, демілітаризація економіки, заміщення бюджетного фінансування банківським кредитуванням – усе це, безсумнівно, є позитивною якісною зміною, що знаменує собою факт економічного розвитку. Однак воно супроводжується спадом виробництва, іноді дуже значним. Це відбувається тому, що існує об'єктивний часовий лаг, що потрібен для пристосування товаровиробників до нових умов господарювання.

Економічне зростання є однією з головних макроекономічних цілей будь-якої країни, досягнення якої зумовлене необхідністю випереджаючого зростання

національного доходу в порівнянні із зростанням чисельності населення для підвищення рівня життя в країні.

Процес економічного зростання відображає довгострокове зростання сукупної пропозиції, і саме цим воно відрізняється від короткострокових коливань випуску під впливом змін сукупного попиту.

Соціально-економічний розвиток країни і ріст обсягів ВВП відбувається завдяки використанню ресурсів, тобто факторів виробництва. Усі виробничі ресурси кожної країни у певний період часу обмежені, вони мають кількісну і якісну визначеність. Це відноситься до трудових факторів: чисельності економічно активного населення, рівня його загальної і професійної освіти, ділової кваліфікації, до співвідношення зайнятих і безробітних, можливостей зміни галузевої і територіальної структури зайнятості, до наявності систем підготовки і перепідготовки фахівців.

Запаси корисних копалин, їхнє місце розташування, інфраструктурна облаштованість регіонів видобутку і переробки, технологія видобутку корисних компонентів також виступають важливим фактором розвитку країни. Кількісні обмеження розвіданих запасів можуть бути частково компенсовані удосконалюванням технології видобутку і переробки.

Виробничі фонди складають основу будь-якого підприємства, будучи найбільш активним фактором виробництва. Вони мають цілком визначені якісні і кількісні характеристики. Це – техніко-технологічний рівень основних фондів, вартість, вік і зношеність, відповідність екологічним вимогам і інші характеристики.

Спеціальним фактором виробництва виступають інноваційні ресурси, прямо зв'язані з науково-технічним прогресом, що поєднує усі ланки і стадії: від фундаментальних досліджень через дослідно-конструкторські розробки до їхнього виробничого застосування.

Ще один специфічний фактор – ресурси управління (менеджменту) – кількість управлінських кадрів, їхній професійний рівень, досвід роботи, здатність до адаптації в нових умовах господарювання [1].

У відповідності з цим, вирізняють дві групи факторів економічного зростання: екстенсивні фактори, інтенсивні фактори (рис.1.1).

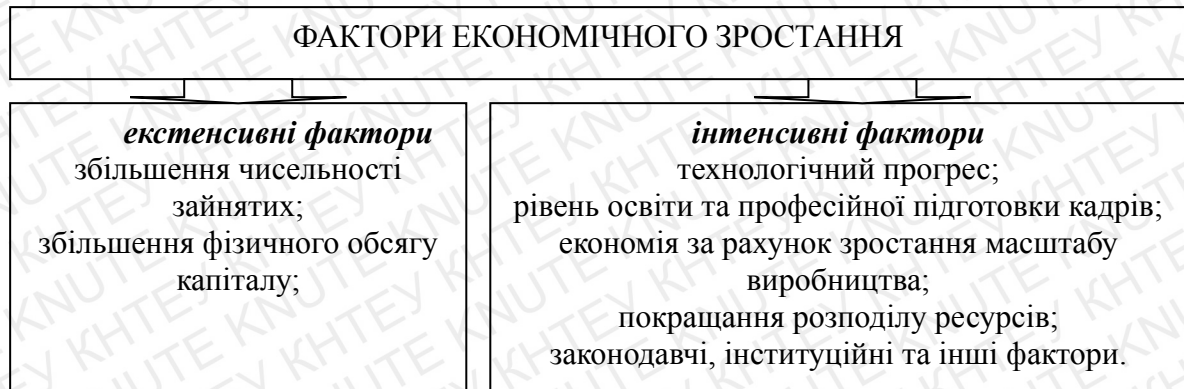

Рис. 1.1. Фактори економічного зростання

Перша група – це, насамперед, інноваційні ресурси. Інші фактори можуть бути віднесені до інтенсивного в тій мірі, у якій це пов'язано з підвищенням їхнього якісного рівня.

Враховавши, що реальний ВВП можна визначити як добуток затрат праці (чисельність зайнятих) і рівня продуктивності праці, можна стверджувати, що всі фактори, які впливають на рівень продуктивності праці, найсуттєвіші з точки зору реального економічного зростання.

Якщо ріст ВВП відбувається головним чином завдяки збільшенню кількості застосовуваних ресурсів без суттєвої зміни їхнього якісного рівня, то такий тип відтворення називають переважно екстенсивним. Якщо ж кількість ресурсів незмінна, або навіть скорочується, коли відбувається заміна менш продуктивних факторів на більш продуктивні, такий тип відтворення називають переважно інтенсивним [1].

Мета економічних реформ перехідних економік полягає саме в зміні типу відтворення, у переході від екстенсивного до інтенсивного відтворення насамперед за рахунок активізації інноваційних факторів і підвищення рівня управління. В Україні ця мета не була реалізована. Інноваційні ресурси не були включені як пусковий механізм економічного росту, а накопичений раніше науковий потенціал був частково втрачений. До стримуючих факторів економічного зростання належать обмеження з боку сукупного попиту, соціально-

політична атмосфера в країні, ресурсні та екологічні обмеження, державне втручання у справи приватного бізнесу (законодавча діяльність щодо регулювання безпеки праці, охорони здоров'я працюючих та охорони довкілля тощо), злочини в господарській діяльності, недобросовісне ставлення до праці, тобто все те, що стримує зростання продуктивності праці і, відповідно, економічне зростання в цілому.

Економічний розвиток залежить від економічного зростання (характеру використання продуктивних сил суспільства) і суспільного способу виробництва (еволюції економічної системи).

Регіональні диспропорції посилюють та створюють безліч проблем. Перед державою з кожним роком постають все нові виклики та загрози, які впливатимуть як на регіональний розвиток, так і на розвиток держави загалом. У науковій літературі регіон як суб'єкт економічної діяльності визначається як територія, що характеризується спільністю соціально-економічних, політичних та географічних чинників, що має свої територіальні особливості, свою специфіку, де складаються своєрідні економічні та соціальні умови. Сучасна наука дає безліч визначень даного терміну, серед яких найбільш ємними, є наступні:

1. Під регіоном розуміється велика територія з більш-менш однорідними природними умовами, головним чином, характерною спрямованістю розвитку продуктивних сил на основі поєднання комплексу природних ресурсів з відповідною матеріально-технічною базою, виробничою та соціальною інфраструктурою.

2. Регіон – це певна територія, що відрізняється від інших територій за рядом ознак та володіє деякою цілісністю складових її елементів.

3. Регіон – це частина країни, яка володіє певною спільністю природних, соціально-економічних, національно-культурних та інших умов [2].

Крім того, деякі автори пропонують розглядати «регіон» як цілісну соціальну систему з властивими їй характеристиками, що включає в себе політичну, географічну, адміністративну, економічну підструктури і соціальні та

управлінські інститути, які відповідають цим підструктурам, а останні, в свою чергу, грають важливу роль в розвитку регіону.

У законі України «Про засади державної регіональної політики» від 05.02.2015 № 156-VIII надано характеристику наступним термінам:

«макрорегіон» - частина території України у складі декількох регіонів чи їх частин, об'єднаних за спільними ознаками, яким притаманні спільні проблеми розвитку, в межах якої реалізуються спеціальні для цієї території програми регіонального розвитку;

«мікрорегіон» - частина території регіону, що характеризується територіальною цілісністю та особливостями розвитку, в межах якої реалізуються спеціальні для цієї території проекти регіонального розвитку;

«регіон» - територія Автономної Республіки Крим, області, міст Києва та Севастополя [3].

В сучасних умовах регіон представляє собою суверенний, самоврядний сектор економіки, який жваво взаємодіє і конкурує з іншими регіонами, та має стійкі внутрішні фінансово-економічні зв'язки. Державне управління соціально-економічним розвитком регіону має передбачати реалізацію державної регіональної політики як стратегії її подальшого, постійного, динамічного соціально-економічного розвитку.

Таким чином, поняття регіону є досить абстрактним (як регіон взагалі) і передбачає, що його конкретизація і змістовна інтерпретація здійснюються при виділенні певних типів регіонів.

Адміністративно-правова сутність регіону визначається через його характеристику як специфічного об'єкта управління, а також територіальної громади (місцевого колективу) та тих інтересів (питань місцевого значення), які притаманні первинному суб'єкту місцевого самоврядування – територіальному колективу; соціально-економічна – через визначення місця регіону в загальному поступальному процесі суспільного розвитку, яке залежить від місця регіону в суспільному розподілі праці, від його функцій у внутрішньодержавних відтворювальних процесах [4].

Головна мета сучасної економіки – це пріоритетний розвиток кількох або одного регіонів, які мають особливо важливе стратегічне значення, стимулювання розвитку таких регіонів, які зможуть стати «точками зростання» економіки країни в цілому за рахунок наявного достатнього науково-технічного потенціалу. Таким чином, державну регіональну політику у вузькому сенсі треба розглядати як конкурентну політику, та в широкому сенсі – як всеосяжну політику розвитку [4, 5].

Державна регіональна політика займає особливе місце в системі державного управління соціально-економічним розвитком. Державна регіональна політика це одна зі сфер діяльності держави щодо управління політичним, соціальним, економічним, науково-технічним, природоохоронним і культурним розвитком держави в регіональному аспекті [6].

Стратегічною метою регіональної політики є створення умов для динамічного, збалансованого розвитку регіонів України з метою забезпечення соціальної та економічної єдності держави, підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів, активізації економічної діяльності, підвищення рівня добробуту населення, додержання гарантованих державою соціальних та інших стандартів для кожного громадянина незалежно від місця проживання.

1.2 Особливості державного регулювання соціально-економічним розвитком регіонів

Державна регіональна політика – система цілей, заходів, засобів та узгоджених дій центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб для забезпечення високого рівня якості життя людей на всій території України з урахуванням природних, історичних, екологічних, економічних, географічних, демографічних та інших особливостей регіонів, їх етнічної і культурної самобутності.

Метою державної регіональної політики є створення умов для динамічного, збалансованого розвитку України та її регіонів, забезпечення їх соціальної та

економічної єдності, підвищення рівня життя населення, додержання гарантованих державою соціальних стандартів для кожного громадянина незалежно від його місця проживання. Формування державної регіональної політики здійснюється за допомогою таких функцій управління як прогнозування, програмування і планування.

Тому однією з основних стратегічних цілей державного управління соціально-економічним розвитком регіону є задоволення необхідних потреб життєдіяльності населення, які для громадян будь-якої держави практично не залежать від галузей спеціалізації територій та від того, що виробляють господарюючі суб'єкти, і, залишаючись практично незмінними, включають у себе такі основні види потреб як: забезпеченість житлом і продуктами харчування, наявність роботи, можливість здобувати освіту і розвиватися як духовно, так і фізично, виховувати і навчати дітей, мати гарантоване медичне обслуговування, користуватися засобами зв'язку, пересування, різними матеріальними благами і послугами [4].

О.І. Ляшевська у монографії відмічає, що залежно від особливостей та меж державного втручання в розвиток економіки регіону розрізняють два різновиди механізму державного регулювання структури економіки регіону: пасивний та активний. Методи державного регулювання структури економіки регіону поділяються на три групи: правові, адміністративні, економічні. Основними формами регуляторного впливу, за допомогою яких держава спроможна ефективно впливати на структуру економіки регіону є: програмування та планування розвитку економіки регіону, бюджетно-податкове регулювання, регулювання екологічного середовища, інвестиційне регулювання, регулювання основних територіальних пропорцій. На державному рівні основними економічними механізмами регулювання регіонального розвитку є: бюджетне вирівнювання, загальнодержавні субвенції та програми соціально-економічного розвитку окремого регіону чи території [7].

На думку С.В. Степаненко, моніторинг як безупинне спостереження за ресурсами та ефективністю їх використання відіграє досить важливу роль у

системі регіонального управління. Усі розроблені методики регіонального управління залежно від викладеної інформації автор монографії умовно поділяє на три групи: методики, що базуються на експертних оцінках; методики, що базуються на статистичній інформації; методики, що базуються на експертно-статистичних розрахунках [8].

У своїй монографії В.М. Гончаров та інші автори зауважують, що державна участь у соціально-економічних процесах реалізується за допомогою відповідної державної політики, державного регулювання, державного управління, які слід розмежувати. Також автор вважає, що актуальне завдання, яке стоїть сьогодні перед нашою країною, – це стійкий перехід до стадії стабільного соціально-економічного розвитку на основі масштабних інновацій та інвестицій, формування на цій базі інноваційної моделі національного господарства [9].

Автор монографії О.П. Крайник та інші автори стверджує, що законодавча і нормативна база регулювання соціальної сфери та соціального захисту населення перебуває на стадії формування і потребує удосконалення. Якість законодавчих та нормативно-правових актів є незадовільною, оскільки є дублювання одних і тих самих питань у різних правових документах, до того ж трактування їх змісту деколи є різними, а іноді і суперечливими. Значна кількість нормативно-правових актів України прийнята без урахування закономірностей розвитку суспільства й об'єктивних економічних законів, теоретичного обґрунтування [10].

О.О. Бабінова вважає, що державне регулювання соціально-економічних відносин регіонального рівня має передбачати виконання таких заходів, як: довгостроковий прогноз, розроблення стратегічних концепцій, розроблення конкретних цілей розвитку регіонів на п'ять років [11].

Механізм державного управління має включати в систему такі принципи його формування: правовий, соціально-економічний, організаційний, методологічний і методичний. У ДОДАТКУ А подано зіставлення думок авторів щодо визначення державної регіональної політики, її механізму та принципів.

Головною метою державного управління соціально-економічним розвитком регіону є підвищення рівня задоволення соціально-економічних потреб

населення, яке проживає на території конкретного регіону, на основі його комплексного розвитку. Обґрунтований, з точки зору здатності органів регіональної влади здійснювати свої функції, рівень господарсько-економічної самостійності регіону впливає на ефективність регіонального управління.

Для системи державного управління соціально-економічним розвитком регіону основним завданням є дослідження умов і особливостей розвитку регіональних виробничих відносин в умовах обмеження їх територій.

Більшість авторів поділяють інструменти регіональної економічної політики на макроінструменти та мікроінструменти (рис.1.2).

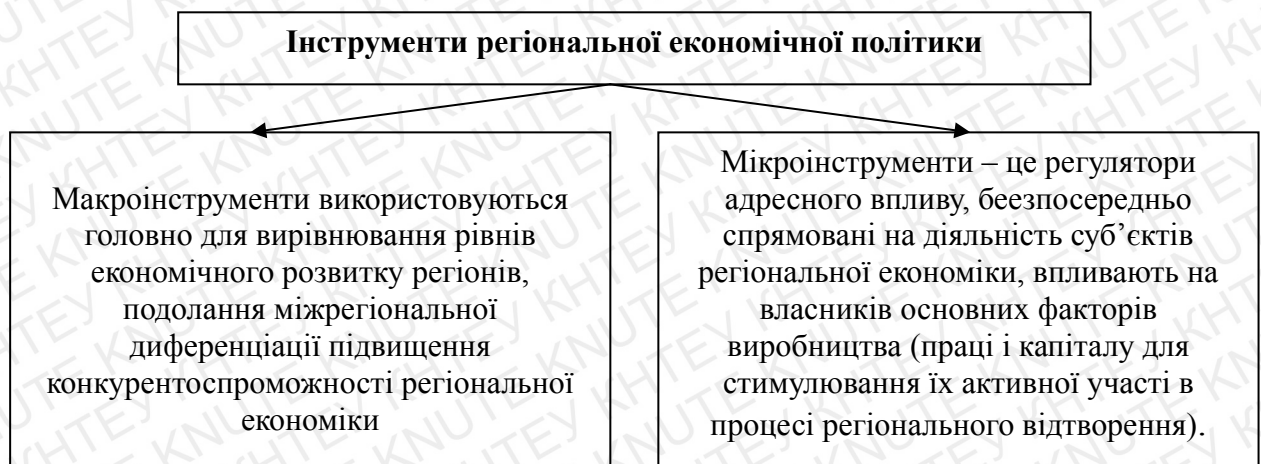

Рис. 1.2. Інструменти регіональної економічної політики

До найважливіших важелів реалізації регіональної політики належать: довгострокове прогнозування економічного і соціального розвитку регіонів для з'ясування глобальних проблем і стратегічних напрямів їх розвитку; розробка індикативних планів розвитку регіонів; розробка місцевих бюджетів; формування міжрегіональних і регіональних програм науково-технічного розвитку; визначення пріоритетних напрямів у розвитку окремих регіонів [17].

У ринкових умовах функції державного управління соціально-економічним розвитком регіону стають більш значимими, оскільки відсутність стратегічного регулювання з боку держави призводить до безсистемної діяльності господарюючих суб'єктів і стагнації соціально-економічних процесів, або до

стихійного, незбалансованого, нестійкого розвитку, результати якого, ймовірно, сучасне суспільство не задовольняють.

Розподіл завдань і функцій державного управління соціально-економічним розвитком регіону являє собою взаємопов'язану роботу органів законодавчої і виконавчої влади державної системи територіального управління та органами місцевого самоврядування щодо розмежування та узгодження завдань і функцій між цими системами. Для правильного розподілу різних завдань і функцій в структурах державного управління соціально-економічним розвитком регіону слід використовувати принцип субсидіарності, який передбачає проведення прогнозування можливості їх реалізації ринковою системою управління і її елементами – приватними виробниками [4].

Для вирішення цілей і завдань державного управління соціально-економічним розвитком регіону та прийняття відповідних ефективних рішень, а також своєчасного коригування реалізації державної регіональної політики використовується система інформаційного забезпечення. Склад інформаційної бази державного управління соціально-економічним розвитком регіону необхідно визначати в залежності від основних цілей і завдань державної регіональної політики, що забезпечує можливість складання регіональних прогнозів і програм розвитку, а також на основі процесів, що відбуваються в економіці та соціальній сфері регіонів [4].

Сучасне державне управління у сфері регіональної політики передбачає функціонування універсального організаційно-правового механізму виявлення, узгодження і реалізації суспільних потреб та інтересів на основі використання різних правових засобів, формування суб'єктивних прав та обов'язків учасників суспільних процесів, переведення їхніх зв'язків та відносин у конкретні правовідносини. З огляду на те, що регіональна політика як об'єкт управління є визначальним фактором для суб'єкта управління – національної держави, тобто впливає на його побудову, поведінку, діяльність, вибір цілей та використання всього масиву засобів їх досягнення, саме він визначає адекватну йому форму владного регулювання.

Поряд із такими звичайними об'єктами управління, як суспільство та його сфери (політична, економічна, соціальна, міжнародна), галузі всередині кожної сфери, комплекси та адміністративно-територіальні одиниці, особливим об'єктом управління є регіон [5].

В умовах глобалізації регіон постає як соціально-економічне утворення, яке на певній території поєднує об'єкти матеріального виробництва, невиробничі сфери та людські ресурси. Виходячи з того, що регіон є цілісною сукупністю різновидів продуктивних сил та виробничих відносин, які розвиваються в певних пропорціях і у взаємозалежності в межах певної території та повинні задовольняти матеріальні та духовні потреби населення, при характеристиці соціально-економічної сутності регіону використовуються такі поняття, як місцеве господарство, інфраструктура, соціально-економічний потенціал [5].

Система державного управління соціально-економічним розвитком регіону, з метою пошуку найбільш правильних управлінських рішень, що дозволяють найбільш м'яко подолати наявні негативні явища, базується, перш за все, на інформації про поточну економічну ситуацію в регіонах. На цей час система державного управління соціально-економічним розвитком регіону потребує принципово нового підходу до формування вихідної інформаційної бази, склад якої залежить від особливостей регіону як об'єкта спостереження і завдань, які ставить практика управління регіонами [4].

Найважливішим завданням розвитку механізмів державного управління соціально-економічним розвитком регіону є забезпечення збалансованого розвитку всіх об'єктів управління, або, інакше, керованих процесів [6].

Розмаїття регіонального розвитку, велика кількість проблем і кризових ситуацій зумовлюють велику складність державного регулювання розвитку регіонів. Соціально-економічний розвиток та функціонування кожної території вимагає виваженої державної політики та застосування сучасних механізмів управління. На сучасному етапі державне регулювання регіонального розвитку вимагає чітких цілеспрямованих дій, які повинні здійснюватися системою спеціально розроблених заходів.

РОЗДІЛ 2

ОЦІНКА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ У КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

2.1 Аналіз соціально-економічного розвитку України

У найбільш загальному вигляді поняття «соціально-економічний розвиток» можна визначити як зміна основних показників, що характеризують різні сторони життєдіяльності населення країни. В економічній літературі дослідження соціально-економічного розвитку країни базується на розгляді наступних аспектів: зростання реального ВВП, ВВП на душу населення, темпи розвитку промислового виробництва, сільського господарства, вантажооборот, будівництво, рівень інфляції, обсяг імпорту, експорту, динаміка прямих іноземних інвестицій і т.д.

Найбільш важливим завданням в рамках дослідження соціально-економічного розвитку є комплексний підхід до оцінки. Існує безліч методик оцінки соціально-економічного розвитку, які засновані на послідовному систематичному розрахунку та оцінки системи показників, найчастіше статистичних, що дозволяють охарактеризувати рівень розвитку країни [18].

У 2018 році Україна стала найбіднішою країною Європи (разом з Молдовою) по показнику «ВВП на душу населення». Вітчизняний ВВП на душу населення зафіксовано на рівні 2 991,63 дол. США, що на 2,9% більше ніж за попередній рік. Лідер по даному показнику – Люксембург (107 865,27 дол. США), що перевищує показник України у 36 разів.

Загалом на 2018 рік оцінки зростання реального ВВП коливаються у межах 3,2%-3,5%, споживчої інфляції у межах однозначного числа на кінець року у річному вимірі – від 8,9% (Національний банк України) до 9% (Міжнародний валютний фонд) та 9,9% (Світовий банк).

За даними Державної служби статистики України та Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, реальний ВВП у I

кварталі 2018 року зріс на 3,1% (у розрахунку до I кварталу 2017 року) порівняно з 2,8% у I кварталі 2017 року. Реальний ВВП у II кварталі 2018 року порівняно з попереднім кварталом (з урахуванням сезонного фактору) збільшився на 0,9%, а порівняно з II кварталом 2017 року – на 3,6%.

У січні-червні 2018 року промислове виробництво збільшилось на 2,5%. Найбільше зростання серед підвидів переробної промисловості спостерігалось у хімічному виробництві – на 39,5%, машинобудуванні – на 6,6% та у металургії – на 1,9% у першу чергу за рахунок внутрішнього попиту з боку суміжних видів діяльності, а також зовнішнього попиту.

У I півріччі 2018 року сільське господарство, яке, починаючи з червня, формувалося як за рахунок рослинницької, так і тваринницької продукції продемонструвало значне зростання – на 11,4% («мінус» 2,1% у I півріччі 2017 року), в більшій мірі, за рахунок збільшення обсягів виробництва рослинницької продукції у 1,8 рази («мінус» 8,5% у I півріччі 2017 року) в умовах більш жвавого проведення збиральної кампанії ранніх сортів зернових та озимого ріпаку в окремих регіонах. Також відбулося зростання обсягів виробництва тваринництва на 0,1% («мінус» 0,9% у I півріччі 2017 року), що підтримувалося розвитком галузі птахівництва [19].

Упродовж січня-червня 2018 року позитивна динаміка спостерігалась у деяких видах економічної діяльності сфери послуг, зокрема, оборот роздрібної торгівлі зріс на 6,2%, пасажирооборот – на 5,3%, оптовий товарооборот – на 4,6%.

У той же час вантажооборот скоротився на 2,8% («плюс» 9,2% у січні-червні 2017 року), в першу чергу, через негативну дію зовнішнього фактору – переорієнтацію транзиту природного газу до країн Європейського союзу (ЄС) газопроводом «Північний потік» (з жовтня 2017 року), а також дії заборони на переміщення вантажів через лінію зіткнення (з березня 2017 року).

У будівництві у січні-червні 2018 року спостерігалось зростання обсягів виконаних робіт на 2,8% виключно за рахунок зростання будівництва інженерних споруд (на 7,5%) на тлі високої статистичної бази порівняння відповідного

періоду 2017 року (зростання індексу будівельної продукції на 29,2% у січні-червні 2017 року) [19].

Упродовж січня-липня 2018 року споживча інфляція становила 3,6% і на фоні поступової стабілізації курсу гривні формувалась під впливом як сезонних чинників (в т. ч. і дефляційного характеру), так і за рахунок: підвищення споживчого попиту; зростання вартості виробництва у сільському господарстві; збереження тенденції щодо перевищення обсягів продажу іноземної валюти населенням над її купівлею, що додатково збільшувало пропозицію гривні на споживчому ринку; посилення адміністративної складової формування цін (підвищення акцизів і тарифів на окремі комунальні та транспортні послуги, а також послуги зв'язку) [19].

Інфляція на споживчому ринку (ІСЦ) в грудні 2018 року порівняно з листопадом 2018 року становила 0,8%, за рік у цілому – 9,8%. Базова інфляція (БІСЦ) у грудні 2018 року порівняно з попереднім місяцем становила 0,6%, за рік у цілому – 8,7% (рис. 2.1).

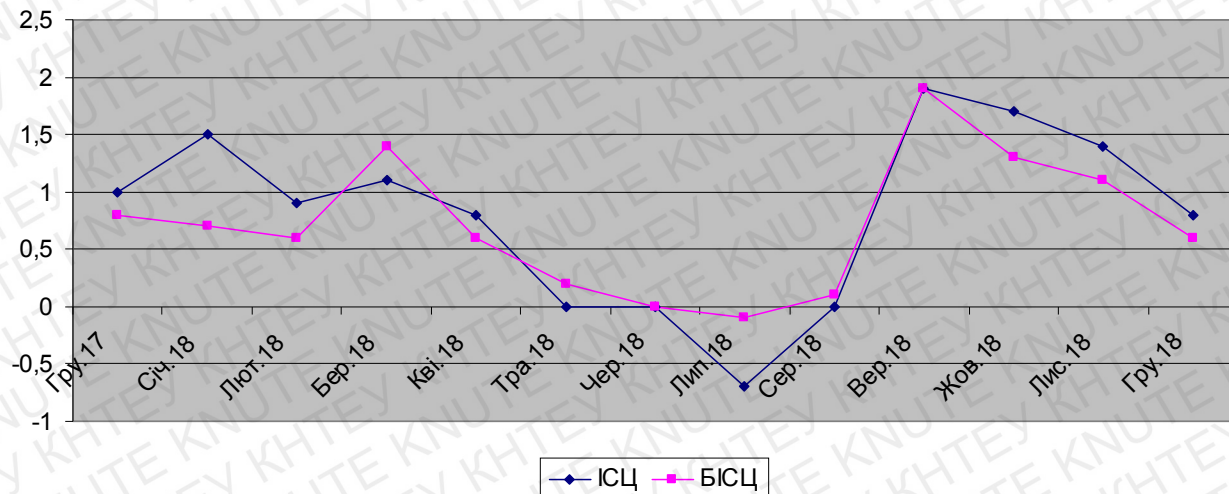

Рис. 2.1. Зміни цін у 2018 році (у % до попереднього місяця) [20]

За офіційними даними Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України рівень тіньової економіки у I півріччі 2018 року склав 32% офіційного ВВП, що на 3% менше ніж за аналогічний період 2017 року. У розрізі видів економічної діяльності ситуація має наступний вигляд (рис. 2.2).

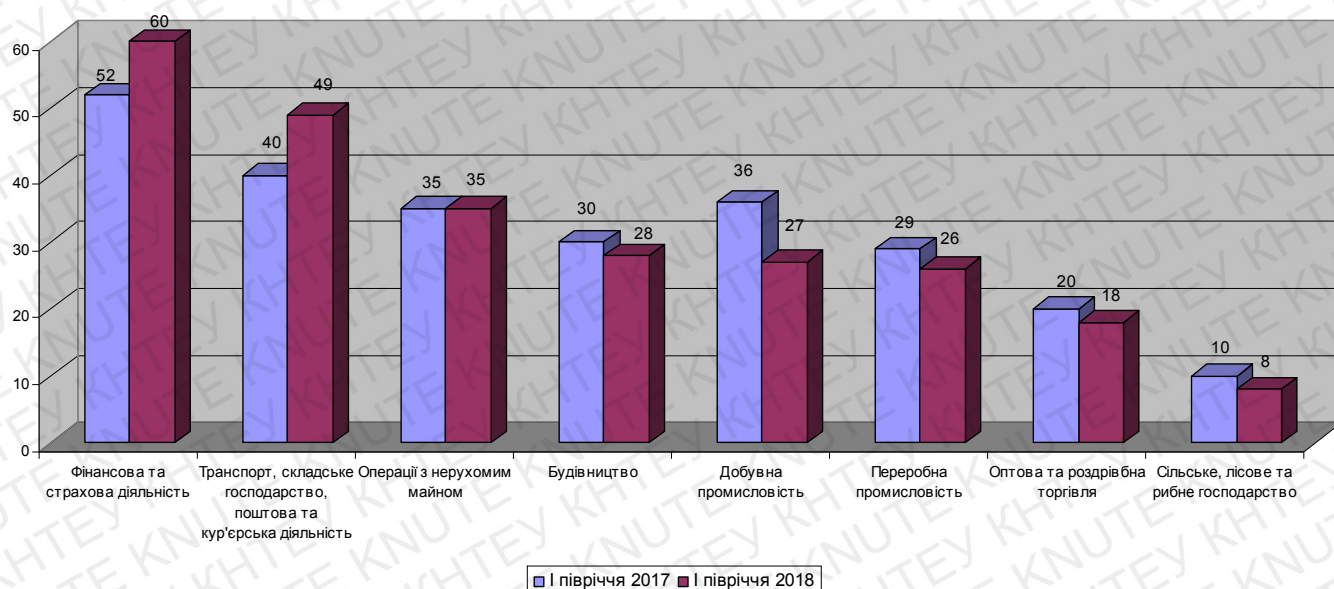

Рис. 2. 2. Рівень тіньової економіки за видами економічної діяльності, % від офіційного обсягу валової доданої вартості відповідного виду економічної діяльності [20]

У 2018 році Україна уклала 16 угод про зону вільної торгівлі. Так, на сьогодні серед торгових партнерів України 28 країн-членів ЄС та Канада. Також у минулому році було проведено перемовини щодо запровадження зони вільної торгівлі з Ізраїлем, Туреччиною та Сербією. Скасування імпорتنих мит у межах даних угод дозволяє вітчизняним виробникам харчової, легкої, хімічної, нафтохімічної і машинобудівної промисловості отримувати максимальні переваги на світових ринках.

Український експорт лише до США зріс до 726,7 млн. дол. США. Така позитивна динаміка є продовженням тенденції минулого року – у 2017 році товарообіг Україна-США зріс у 1,6 рази та склав понад 3,3 млрд. дол. США. При цьому за даними Державної служби статистики України експорт за 10 місяців 2018 року зріс на 10,3% порівняно з аналогічним періодом 2017 року [20].

Разом з тим, Україна увійшла в ТОП-5 експортерів сільськогосподарської продукції до країн ЄС. Так, найбільш важливими напрямками, звідки до ЄС надходить сільськогосподарський імпорту, залишаються Бразилія (12 млрд. євро) та США (11,5 млрд. євро), за якими слідує Китай, Аргентина, Україна, Швейцарія, Туреччина та Індонезія. На кожен з цих країн припадає від 4,4 до 5,5

млрд. євро. Що стосується імпорту даного виду продукції з країн ЄС, то Україна за темпами приросту посіла перше місце (+ 272 млрд. євро або майже 16%) [20].

Однак, у 2018 році потік прямих іноземних інвестицій має низхідну тенденцію порівняно з 2017 роком. Так, щомісячно у 2018 році в середньому надходило близько 100 млн. дол. США прямих інвестицій, тоді як у минулому – 150 млн. дол. США.

Номінальна середньомісячна заробітна плата штатних працівників у січні-червні 2018 року збільшилася на 26,2% до 8377 гривні (у січні-червні 2017 року – 6638 грн.), заробітна плата, скоригована на індекс споживчих цін, – на 12%. Також у 2018 році в Україні затверджено найменший розмір мінімальної заробітної плати – 3 723 грн. (приблизно 115 євро), тоді як, наприклад, у Бельгії це 1562 євро.

У 2018 році на вітчизняному ринку праці зарплати збільшилися в середньому на 25-30%. Підвищення торкнулося нижнього зарплатного сегмента (до 10 тис. грн.), у якому верхня межа піднялася до 13 тис. грн. Схожа тенденція прослідковувалась у середньому сегменті: було 10-15 тис. грн., стало 15-20 тис. грн. На рис. 2.3 наведемо зміну середньої заробітної плати в Україні у 2018 році.

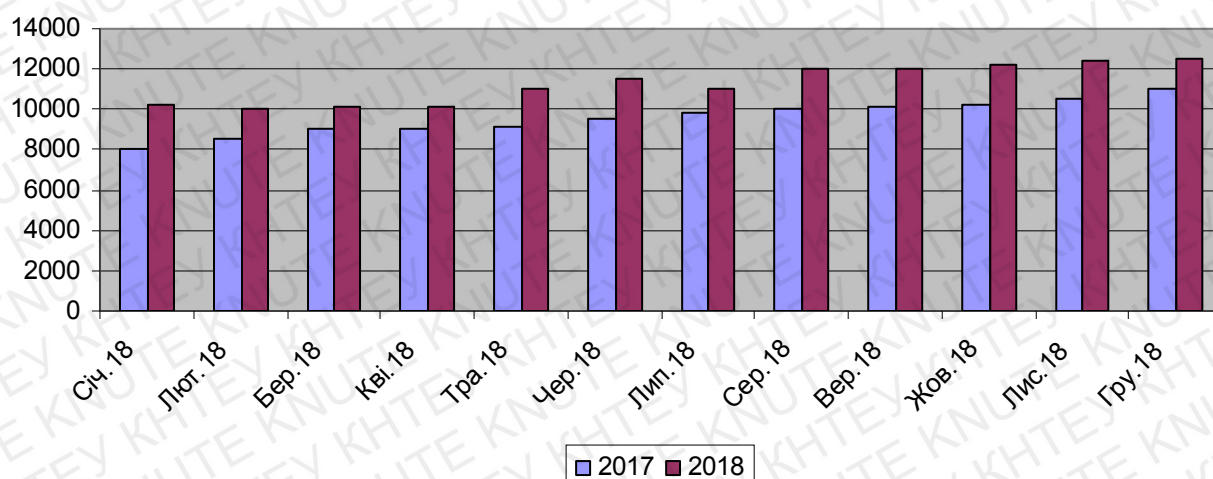

Рис.2.3. Зміна середньої заробітної плати в Україні у 2018 році, грн. [20]

Схожа ситуація прослідковується майже по усім іншим порівнюваним показникам, що ставить економіку України на найнижчі щаблі при ранжуванні європейських країн.

Журнал Forbes опублікував рейтинг найбільш придатних країн для ведення бізнесу в 2019 році, в якому Україна посіла на 77 місці із 161 заявлених (інфляцію оцінили в 14,4%, зростання ВВП – 2,5%, а негативне сальдо торгового балансу – в 1,9%). Список очолила Великобританія, друге місце – у Швеції, а замикає трійку лідерів Гонконг.

У топ-10 рейтингу також увійшли: Нідерланди, Нова Зеландія, Канада, Данія, Сінгапур, Австралія і Швейцарія. При обчисленні рейтингу видання враховувало 15 різних показників: захищеність прав власності, інновації, податки, технології, корупцію, розмір ринку, політичні ризики, рівень життя, якість робочої сили, особисту, торговельну та фінансову свободу, рівень бюрократії і захищеність інвестицій [20].

Проект «Doing Business Project» - рейтинг простоти ведення підприємницької діяльності, дозволяє визначити якість правил регулювання підприємницької діяльності, що підвищують чи обмежують ділову активність, та їх застосування у 183 країнах, а також вибраних окремих містах. Світовий банк розраховує цей індекс від 2003 року за такими критеріями, як легкість відкриття нового бізнесу, отримання дозволу на будівництво, реєстрація власності, отримання позики, захист прав інвесторів, сплата податків, законодавчий захист контрактів, тощо. У табл. 2.1 наведено зміну місця України у рейтингу Doing Business-2019 порівняно з попереднім роком.

Таблиця 2.1

**Напрями рейтингу Doing Business та місце України протягом
2018-2019 рр. [20]**

Напрямок	Місце України		
	2018	2019	2019/2018
1	2	3	4
Реєстрація підприємств	52	56	4
Отримання дозволів на будівництво	35	30	5
Підключення до системи електропостачання	128	135	7
Реєстрація власності	64	63	1
Отримання кредитів	29	32	3

Продовження табл.2.1

1	2	3	4
Захист міноритарних інвесторів	81	72	9
Оподаткування	43	54	11
Міжнародна торгівля	119	78	41
Забезпечення виконання контрактів	82	57	25
Врегулювання питання щодо неплатоспроможності	149	145	4
Загальне місце у рейтингу	76	71	5
Загальна кількість країн у рейтингу	190		—

Так у рейтингу на 2019 рік стрімке зростання прослідковується за двома показниками, а саме:

міжнародна торгівля – на 41 позицію – у першу чергу за рахунок зменшення кількості годин, потрібних на проведення митного контролю: експорт – з 26 до 6 год.; імпорт – з 72 до 32 год.;

оформлення документів: експорт – з 96 до 66 год.; імпорт – з 168 до 96 год.

забезпечення виконання контрактів – на 25 позицій – за рахунок:

збільшення індексу якості системи судочинства – з 9.0 до 11.5.

В табл. 2.2 наведемо основні бізнес реформи, які спричинили покращення загального місця України у рейтингу Doing Business протягом 2018-2019 рр.

Таблиця 2.2

Ключові бізнес реформи України у 2018-2019 рр. у межах рейтингу Doing Business[20]

Рік	Перелік реформ
2018	Отримання дозволів на будівництво: спрощення процедури отримання дозволів на будівництво шляхом скорочення зборів. Відбулося зниження пайового внеску на розвиток інфраструктури. У рейтингу враховувалося, що Київ знизив ставку пайової участі до 2% (з 10%). Для позиції в рейтингу це була позитивна зміна. Але не для країни в цілому, так як при розрахунках враховуються тільки дані Києва. Захист міноритарних інвесторів: зміцнення захисту міноритарних інвесторів шляхом запровадження детального негайного публічного розкриття інформації про угоди з пов'язаними особами. Оподаткування: зниження ставки єдиного соціального внеску.
2019	Полегшує ведення господарської діяльності: Захист міноритарних інвесторів: зміцнення захисту міноритарних інвесторів шляхом підвищення вимог до розкриття в річних звітах інформації про угоди, у вчиненні яких є

	зацікавленість. Міжнародна торгівля: спрощення міжнародної торгівлі шляхом виключення вимоги щодо перевірки автозапчастин Державною службою експортного контролю. Забезпечення виконання контрактів: спрощення процедури для невеликих претензій і досудових конференцій в рамках методів управління випадками, які використовуються у всіх комерційних судах.
	Зміни, що призвели до складнощів у веденні господарської діяльності: Отримання дозволів на будівництво: будівництво стало більш дорогим, збільшився внесок в міську соціальну та інженерно-транспортну інфраструктуру. З іншого боку, Україна спростила дозвіл на будівництво, виключивши вимогу про те, щоб інвестори отримували дозвіл від Державної служби України з надзвичайних ситуацій

Таким чином, економічне зростання в Україні у 2018 році дещо уповільнилось, зокрема через жорстку монетарну та фіскальну політику, що було необхідним для збереження макроекономічної та фінансової стабільності. Додаткові ризики створюють також дисбаланси на ринку праці. Макроекономічна ситуація в Україні говорить про те, що вітчизняна економіка рухається доволі повільно: зростання (після підрахунків усіх річних показників) очікується на рівні близько 3,4% ВВП. Проте, такі темпи недостатні для відновлення економіки після економічного спаду, що відбувся у революційні 2014-2015 рр.

2.2. Тенденції регіонального соціально-економічного розвитку

Роль держави щодо забезпечення розвитку регіонів у сучасному світі не обмежується лише регуляторними функціями такими як, наприклад: стимулювання економічного зростання, раціонального використання трудового потенціалу, забезпечення прогресивних зрушень у галузевій і територіальній системах, підтримання експорту продукції та послуг.

Головною метою державного управління регіональним розвитком стає забезпечення економічної й соціальної стабільності, захист вітчизняних виробників на світових ринках, гармонізація майнових відносин, зміцнення існуючого ладу, демократизація управління, транзит держави в європейські та євроатлантичні структури тощо. Безперечно, в умовах глибоких ринкових

перетворень управління регіональним розвитком стає ключовою ланкою механізму державного управління [18].

Аналіз сучасного стану механізмів державного управління соціально-економічним розвитком регіону здійснюють за допомогою реалізації моніторингу стану соціально-економічного розвитку регіонів України. Моніторинг соціально-економічних процесів виступає як інструмент узгодження інтересів в процесі реалізації стратегії регіонального розвитку і є умовою та базою, на основі якої можлива консолідація регіонального співтовариства.

Моніторинг соціально-економічного розвитку регіонів служить для полегшення процесу прийняття управлінських рішень, у зв'язку з чим він повинен будуватися на основі застосування сучасних та ефективних методів аналізу, оперативних методів обробки інформації за допомогою новітнього програмного забезпечення [21].

Моніторинг реалізації державної регіональної політики проводиться шляхом визначення переліку відповідних індикаторів (показників), відстеження їх динаміки. Моніторинг соціально-економічного розвитку регіонів проводиться шляхом здійснення розрахунків рейтингової оцінки (ранжування) регіонів за кожним напрямом та розрахунку загальної рейтингової оцінки в цілому за всіма напрямками: щокварталу та щороку [22].

Оцінка результативності реалізації державної регіональної політики проводиться Міністерством регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України із залученням громадських об'єднань та наукових установ (за згодою) на підставі звітів центральних органів виконавчої влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської і Севастопольської міських держадміністрацій, органів місцевого самоврядування щодо результатів оцінки результативності реалізації документів, які визначають державну регіональну політику, та результатів моніторингу соціально-економічного розвитку Автономної Республіки Крим, областей, м. Києва та Севастополя [21].

Оцінка соціально-економічного розвитку регіонів проводиться відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 21 жовтня 2015 року № 856 «Про затвердження Порядку та Методики проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації державної регіональної політики» [23]. Оцінка здійснена за 62 показниками, що характеризують ситуацію за 12 напрямками в різних сферах соціально-економічного розвитку регіонів, визначено місце кожного регіону за окремим напрямом та узагальнююче рейтингове місце за усіма напрямками оцінки.

За підсумками 2018 року в регіонах спостерігається продовження позитивної тенденції двох попередніх років щодо зростання в ключових сферах розвитку, про що свідчить динаміка основних соціально-економічних показників:

збільшено обсяги виробництва промислової продукції у 16 регіонах та в цілому по Україні на 1,6% (у 2017 році – на 0,4%);

зросли обсяги виробництва продукції сільського господарства у 22 регіонах та в цілому по Україні на 7,8% (у 2017 році – скорочення на 2,2%);

збільшилися обсяги будівельної продукції у 17 регіонах та в цілому по Україні на 8,5% (у 2017 році – на 26,3%);

збільшено обсяги інвестицій, які залучаються в регіональні економіки: капітальні інвестиції зросли у 17 регіонах та в цілому по Україні – на 16,4% (у 2017 році – на 22,1%);

прямі іноземні інвестиції зросли у 17 регіонах та в цілому по Україні – на 2,2% (у 2017 році – на 1,2%);

збільшилися доходи місцевих бюджетів в усіх регіонах, від 4,9% у Волинській до 27,5% у Полтавській області, і в середньому по Україні показник приросту склав 15,2% (у 2017 році – 35,9%), що дозволяє більш самостійно вирішувати місцеві проблеми розвитку;

вдалося покращити динаміку соціальних індикаторів: реальна заробітна плата зросла в усіх регіонах, від 9,5% у Херсонській до 15,9% у Полтавській області, і в цілому по Україні – на 12,5% (у 2017 році – на 19,1%);

обсяги заборгованості з виплати заробітної плати скоротились у 14 регіонах; у всіх регіонах зменшилися показники рівня безробіття населення [25].

За результатами оприлюдненого Міністерством розвитку громад та територій України моніторингу соціально-економічного розвитку регіонів за 2018 року, найкращі рейтингові показники у Харківської, Рівненської, Вінницької, Дніпропетровської областей та місті Києві. Найнижчі показники мають Миколаївська, Одеська, Чернігівська, Донецька та Луганська області [24].

Одним з основних індикаторів стану економіки регіону є показник валового регіонального продукту, який допомагає охопити всі особливості регіональної структури виробництва, а рівень валового регіонального продукту в розрахунку на одну особу населення дає можливість виділити найбільш продуктивні регіони України.

За підсумками 2017 року усі регіони, крім Луганської області, продемонстрували зростання валового регіонального продукту в розрахунку на одну особу населення у порівнянні з показниками 2016 року, і в середньому по Україні цей показник склав 70233 грн. (у 2016 році – 55899 грн.). Традиційним лідером серед інших регіонів за цим показником є місто Київ (238622 грн.). Вищим за середньоукраїнський показник валового регіонального продукту в розрахунку на одну особу населення зафіксовано у таких промислово розвинутих регіонах, як Полтавська (106248 грн.), Дніпропетровська (97137 грн.), Київська (90027 грн.) та Запорізька (75306 грн.) області.

Територіальна диспропорція щодо обсягу валового регіонального продукту на одну особу збільшилася, порівняно з 2016 роком (13,5 рази), і склала 17,2 рази (максимальне значення у 2017 році спостерігалось у м. Києві – 238622 грн., мінімальне у Луганській області – 13883 грн.) [25].

Стабільне підвищення доходів населення є першорядним підґрунтям економічного зростання економіки регіонів та держави в цілому. Доходи населення характеризують динаміку окремих блоків економічної системи й відображають стан справ у сфері кінцевого споживання, що дозволяє оцінювати реальний рівень вирішення завдань з підвищення добробуту населення.

У 2018 році наявні доходи населення збільшилися в усіх регіонах, порівняно з показниками 2017 року, і в середньому по Україні цей показник у розрахунку на одну особу населення склав 57908,6 грн. (у 2017 році – 47269,7 грн.). Регіонами з вищим за середньоукраїнське значенням показника наявного доходу на одну особу у 2018 році є м. Київ (141173,8 грн.), Дніпропетровська (72883,4 грн.), Запорізька (67982,5 грн.), Київська (63498,4 грн.), Одеська (61165,6 грн.), Полтавська (60217,5 грн.) та Харківська (60117,7 грн.) області, і основним фактором впливу на розмір доходу населення є галузева структура економіки зазначених регіонів [25].

За підсумками 2018 року обсяги промислового виробництва в Україні збільшилися на 1,6% (у 2017 році – на 0,4%). Збільшення виробництва промислової продукції спостерігалось у 16 регіонах (у 2017 році – у 19 регіонах): від 1,1% у Херсонській до 10,3% у Івано-Франківській та Сумській областях. Також суттєво наростили обсяги промислового виробництва підприємства Чернівецької (на 5,8%), Закарпатської (на 5,1%) та Миколаївської (на 4,0%) та областей [25].

Зменшення обсягів виробництва промислової продукції за підсумками 2018 року спостерігалось у 9 регіонах, від -0,8% у Вінницькій та Чернігівській до -17,0% у Луганській областях. Крім Луганської, найбільше скорочення обсягів зафіксовано у Одеській області (-7,6%), Хмельницькій (-4,7%), Рівненській (-4,4%) та Житомирській (-2,5%) областях.

Серед основних стримуючих чинників розвитку промисловості в цілому у 2018 році слід зазначити: погіршення зовнішньої кон'юнктури, девальваційні процеси на фоні ускладнень із здійсненням зовнішніх запозичень, дефіцит енергетичного вугілля, загострення ситуації на сході країни, ускладнення діяльності морських портів Азовського моря внаслідок обмеження судноплавства в Азовському морі та Керченській протоці з боку Росії, запровадження торговельних обмежень з боку інших країн.

За підсумками 2018 року продовжено позитивну динаміку по Україні щодо обсягу виробництва сільськогосподарської продукції – зростання на 7,8% (у 2017

році – зменшення на 2,2%). За звітний період обсяги виробництва продукції збільшилися у 22 регіонах в межах від 0,5% в Одеській до 23,7% в Полтавській області. Обсяги виробництва також суттєво збільшилися в Черкаській (на 22,5%), Київській (на 20,7%), Кіровоградській (на 20,4%) та Сумській (на 11,7%) областях [25].

За підсумками 2018 року у 17 регіонах спостерігалось збільшення обсягу виробництва будівельної продукції, від 0,7% у Волинській області до 44,7% у Вінницькій, і в цілому по Україні зростання склало 8,5% (у 2017 році – 26,3%). В розрізі регіонів найбільше зростання обсягу будівельної продукції, крім Вінницької області, зафіксовано у Донецькій (на 36,8%), Рівненській (на 30,9%), Дніпропетровській (на 25,1%) та Черкаській (на 23,8%) областях. Негативну динаміку щодо виробництва будівельної продукції за підсумками 2018 року зафіксовано у 8 регіонах, від -1,3% у Херсонській до -14,2% у Кіровоградській областях.

Висока позитивна динаміка капітальних інвестицій за підсумками 2017 року, що була сформована в умовах пожвавлення виробничої діяльності підприємств, позитивних фінансових результатів у більшості видів економічної діяльності, поліпшення ділових очікувань та поступового послаблення інвестиційних ризиків на тлі відносної макрофінансової стабілізації та продовження процесів реформування, мала своє продовження і у 2018 році. Так, у 2018 році підприємствами та організаціями країни за рахунок усіх джерел фінансування було освоєно понад 526,3 млрд. грн. капітальних інвестицій. Індекс капітальних інвестицій за звітний період становив 116,4% проти 122,1% у 2017 році. Збільшення обсягів освоєних капітальних інвестицій спостерігалось у 17 регіонах (у 2017 році – у 24 регіонах) (рис.2.4).

Найбільше обсяги капітальних інвестицій зросли у Донецькій (у 1,5 рази), Вінницькій (+37,8%), Черкаській (+32,4%), Дніпропетровській (+29,4%) областях та м. Києві (+30,6%). Зменшення обсягу освоєних капітальних інвестицій мало місце в 8 регіонах: від -3,5% у Хмельницькій до -15,3% у Івано-Франківській

областях. Позитивна динаміка щодо нарощення обсягу прямих іноземних інвестицій спостерігалася у 17 регіонах.

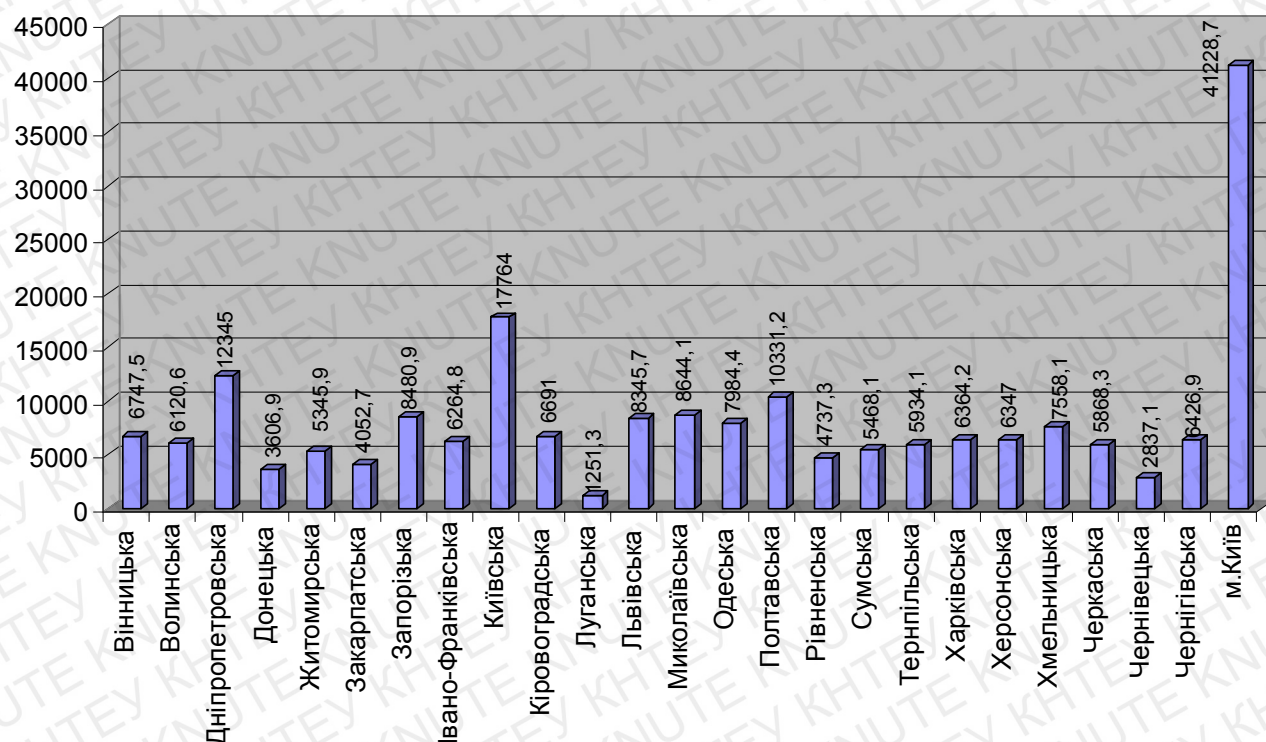

Рис. 2.4. Обсяг капітальних інвестицій за регіонами в 2017 році, грн. [26]

Зростання частки реалізованої інноваційної продукції у загальному обсязі реалізованої промислової продукції у 2017 році, порівняно з 2015 роком, мало місце у Миколаївській (на 0,7 в. п.), Чернігівській (на 0,5 в. п.), Черкаській (на 0,4 в. п.), Вінницькій (на 0,3 в. п.) та Херсонській (на 0,1 в. п.) областях.

Динаміка кількості інноваційно активних підприємств у промисловості представлена на рис. 2.5. До регіонів з найбільшою кількістю інноваційно активних підприємств у промисловості відносять Запорізьку, Харківську область, м.Київ.

Серед регіонів збільшення обсягу експорту товарів за підсумками 2018 року спостерігалася у 22 регіонах (у 2017 році позитивна динаміка щодо нарощення експортування товарів була зафіксована в 23 регіонах). Найбільше зростання товарних експортних операцій відбулося у Хмельницькій (+36,5%), Чернівецькій (+33,6%) та Івано-Франківській (+31,0%) областях.

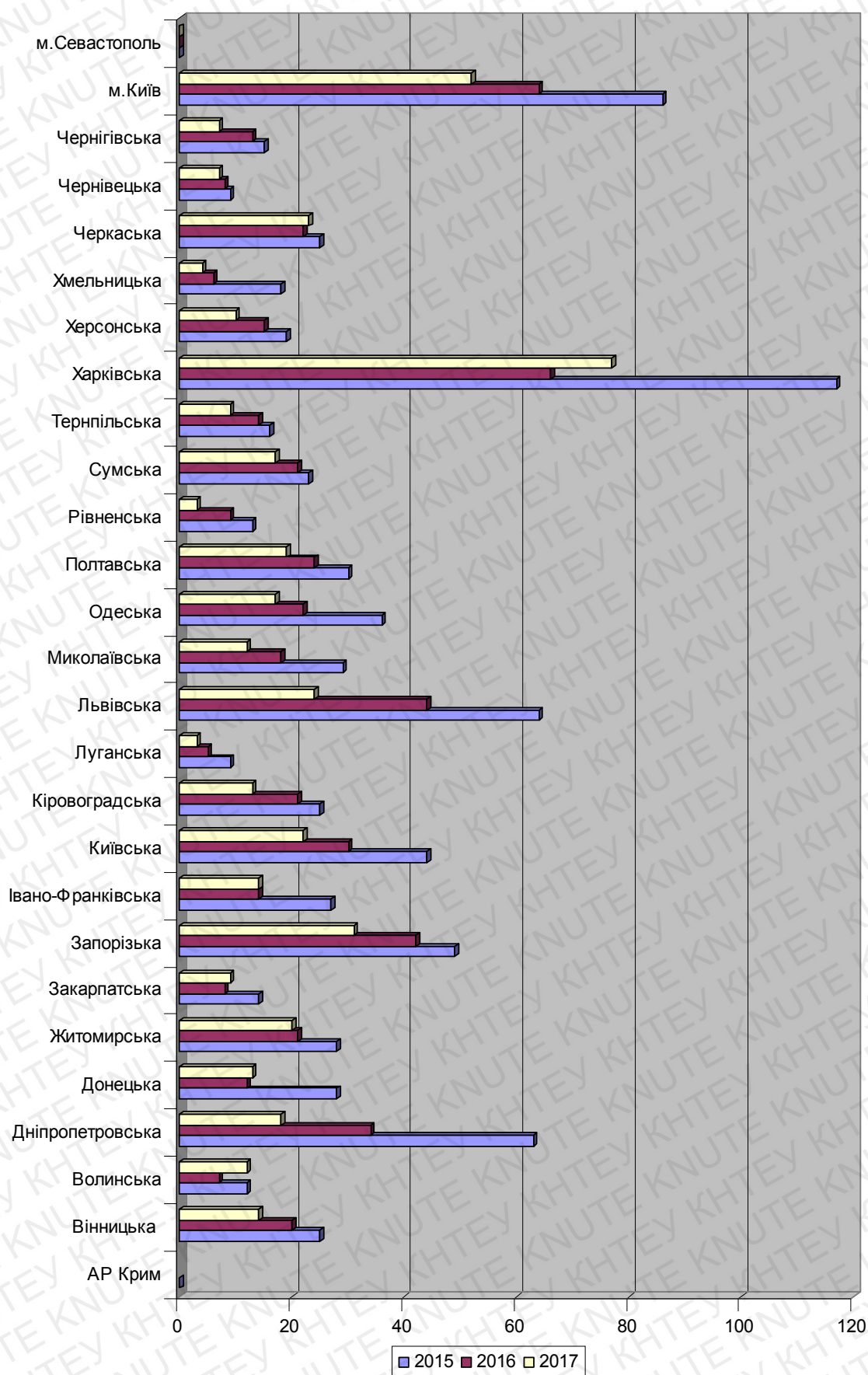

Рис. 2.5. Кількість інноваційно активних підприємств у промисловості у 2017 році [26]

Активізація підприємництва та зростання масштабів і ефективності функціонування підприємницького сектору є одним з головних чинників позитивних структурних змін та модернізації регіональних економік, становлення нових ресурсів економічного пожвавлення, підвищення якості життя населення. Вагомим показником аналізу економічного стану підприємництва в регіоні є показники кількості малих та середніх підприємств на 10 тис. осіб населення. За підсумками 2017 року кількість суб'єктів середнього підприємництва в Україні зростає до 3,6 одиниць на 10 тис. осіб наявного населення проти 3,5 одиниць у 2016 році, що в регіональному розрізі було характерним для 9 регіонів: Дніпропетровської, Львівської, Миколаївської, Полтавської, Сумської, Харківської, Хмельницької і Чернівецької областей та м. Києва.

Найкращі показники кількості середніх підприємств на 10 тис. осіб наявного населення, що перевищували середньоукраїнський рівень, зафіксовано у місті Києві (11,5 одиниць), Київській (5,3), Харківській (4,3), Полтавській (4,2), Дніпропетровській (3,9) та Черкаській (3,7) областях. В той же час у структурі суб'єктів господарювання за підсумками 2017 року у всіх регіонах, крім Одеської, Чернігівської областей та м. Києва, зменшилася кількість суб'єктів малого підприємництва (в середньому по Україні – до 421,2 одиниць на 10 тис. осіб наявного населення проти 433,5 одиниць у 2016 році). Це обумовлено специфікою місця розташування регіонів, особливостями економічного розвитку, великою кількістю підприємств, що займаються посередництвом і торговельною діяльністю [26].

Продуктивність праці, як найважливіший показник конкурентоспроможності економіки, є індикатором ефективного управління людськими ресурсами та результативності реалізації заходів щодо підвищення рентабельності, технічного та організаційного реформування виробництва у пріоритетних галузях. У 2017 році спостерігалось зменшення показника продуктивності праці, порівняно з показником попереднього року, в цілому по Україні з 103,5% до 103,2%, що в регіональному розрізі мало місце у 14 регіонах. Збільшення показника продуктивності праці за підсумками 2017 року було

зафіксовано у 11 регіонах. Найвищі показники продуктивності праці спостерігалися у Волинській (109,9%), Тернопільській (107,8%), Івано-Франківській (106,7%), Рівненській (106,6%) областях та м. Києві (106,3%) [25].

На ринку праці за підсумками 2018 року середній рівень безробіття населення у віці 15-70 років по Україні склав 8,8%, що на 0,7 в. п. нижче, ніж у попередньому році. Позитивна тенденція щодо зменшення рівня безробіття (у порівнянні з відповідними показниками 2017 року) мала місце у всіх регіонах, найбільше у: Луганській і Тернопільській (зменшення на 1,5 в. п.), Волинській (на 1,1 в. п.) та Одеській і Рівненській (на 0,9 в. п.) областях [25].

Впродовж останніх років здійснюється реформування системи надання соціальних послуг, що має на меті підвищення ефективності та результативності таких послуг через впровадження сучасних підходів до управління, таких як орієнтація на раннє виявлення та превентивні заходи, фінансування послуги, а не закладу, впровадження стандартів та оцінки якості послуг, диверсифікація надавачів соціальних послуг через впровадження соціального замовлення, розвиток персоналу, тощо. Станом на 1 січня 2019 року рівень охоплення соціальними послугами осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах, територіальними центрами соціального обслуговування, у порівнянні з показниками станом на 01.01.2018, зріс у 16 регіонах, і в цілому по країні до 96,3% (у 2017 році – 94,6%).

Найвищий рівень цього показника у звітному році зафіксовано у Полтавській, Сумській і Харківській (100%), Дніпропетровській, Житомирській та Кіровоградській (99,9%) областях. Зниження рівня охоплення соціальними послугами мало місце у 5 регіонах, у тому числі найбільше у Львівській області – до 83,0% (проти 94,2% у 2017 році), і цей показник є найнижчим серед інших регіонів [25].

До найпоширеніших причин регіональних відмінностей (нерівностей) можна віднести: розходження природно-кліматичних умов життя й підприємництва в окремих регіонах країни; масштаби, якість і напрями використання природних ресурсів, які визначають «продуктивність» регіонів;

периферійне або глибинне положення регіону, внаслідок чого підвищуються транспортні витрати, ростуть ціни й звужується ринок збуту; застаріла структура виробництва, запізнювання із введенням інновацій; агломераційні переваги (велике перетинання в регіоні міжгалузевих зв'язків) і агломераційні недоліки (перенаселення); тенденції в економічному розвитку країни (у періоди економічного росту в так званих відсталих регіонах виникають нові фірми, що спричиняє господарську активність, а на стадії стагнації активність падає); стадія технологічного розвитку, що впливає на ті або інші види виробництва товарів (сировинні ресурси, проміжні продукти, товари кінцевого споживання, послуги); політичні умови, форми загальної й регіональної політики, інституціональні фактори; фізичні фактори розміщення (наявність або відсутність гаваней, аеропортів, транспортних систем, промислових площадок, забезпеченість телекомунікаційними системами, тобто виробнича інфраструктура); соціально-культурні фактори (ступінь урбанізації, освіченість населення, наявність наукових центрів) [18].

Систематизуючи вище викладене, необхідно зазначити, що надання державної підтримки соціально-економічного розвитку регіонів здійснюється за такими основними напрямками: розробка та реалізація програм державної підтримки соціально-економічного розвитку окремих регіонів та територій; реалізація галузевих програм, якими передбачається виділення коштів на підтримку визначених територій та соціальний захист їх населення; регулювання міжбюджетних відносин [27].

На сучасному етапі Україна та її регіони мають перед собою нові виклики, що вимагають насамперед визначення цілей державної регіональної політики та значних змін у стратегічному баченні регіонального розвитку України. Розвиток регіонів України зіткнувся з низкою об'єктивних і суб'єктивних чинників, що зумовили його розбалансований та диспропорційний характер. Причиною цього стала невизначеність стратегічних пріоритетів регіонального розвитку у кризовий та посткризовий періоди, неготовність регіонів до неухильно зростаючого конкурентного тиску на внутрішньому та зовнішніх ринках.

Основні проблеми, котрі пов'язані з соціально-економічним розвитком регіонів, варто класифікувати за такими ознаками, а саме:

- генезисом (за особливостями виникнення чи зародження);
- місцем виникнення чи зародження; тривалістю існування до початку пом'якшення чи нейтралізації (короткотривалі, довготривалі);
- обсягом коштів, які необхідні для їх нейтралізації чи вирішення (малозатратні, крупнозатратні);
- найважливішими ознаками (суспільно-політичні, соціально-економічні, організаційно-правові, екологічні тощо); диспропорціями, які вони породжують [28].

Така класифікація є умовною, оскільки сама проблема може розглядатися з різних боків і потрапляти в ті чи інші класи залежно від ознаки характеристики, яка береться до уваги. Ураховуючи результати аналізу динаміки соціально-економічного розвитку регіонів, визначимо найбільш значні виклики, на які держава повинна реагувати шляхом вироблення та реалізації нової державної регіональної політики.

По-перше, проблеми конкурентоспроможності, до яких віднесено: руйнування об'єктів соціальної, виробничої та дорожньо-транспортної інфраструктури; відставання в економічному розвитку від держав-сусідів; економічна дезінтеграція загальноукраїнського ринку, ізоляція регіональних ринків, залежність регіональних ринків від експорту; обмеженість ресурсів для розвитку; моноорієнтованість економіки найбільш розвинутих регіонів; технологічна розірваність економіки регіонів; висока енергоємність економіки регіонів; відсутність реальної інноваційності в економіці регіонів; нереформованість сектору житлово-комунального господарства; недостатній розвиток підприємницького середовища; високі показники рівня концентрації та монополізація окремих регіональних товарних ринків; скорочення кількості працівників та погіршення якості трудового потенціалу, посилення міграційних процесів серед працездатного населення.

По-друге, проблеми розвитку територій, а саме: зростання вимушеної міграції; збільшення безробіття; проблеми забезпечення житлом, соціального захисту та пенсійного забезпечення; асиметрія регіонального розвитку, зростання диспропорцій за основними показниками; відсутність достатньої кількості фінансово-економічних ресурсів для власного розвитку територіальних громад; не розвиненість локальної інфраструктури, відсутність транспортної доступності в межах регіону; технологічна відсталість економіки регіонів; погіршення екологічної ситуації в багатьох містах та інших населених пунктах; відсутність координації секторальної політики в межах територій одного регіону; неврахування потреб окремих міст і районів під час розроблення програм розвитку регіону; низький рівень використання потенціалу міжрегіонального та транскордонного співробітництва; низька ефективність політики стимулювання розвитку малого та середнього підприємництва на місцевому рівні, відсутність достатніх стимулів для легалізації доходів населення та зменшення тіньової зайнятості; зменшення кількості населення, його старіння, низька економічна активність населення і недосконала оцінка реальної вартості робочої сили.

По-третє, проблеми управління: відсутність спеціального органу управління з питань вимушеної міграції; відсутність цільових державних програм щодо розв'язання проблем; недосконала система управління регіональним розвитком; надмірна централізація управління; відсутність партнерства: центр-регіон-територіальна громада; недосконалість правового регулювання щодо розподілу повноважень між органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування; відсутність прогресу в реформі адміністративно-територіального устрою України; незавершена адміністративна реформа з нестабільною інституційною структурою у сфері регіональної політики; фрагментація визначених повноважень та періодична зміна центрального органу виконавчої влади, який є відповідальним за формування та забезпечення реалізації державної регіональної політики; відсутність довгострокової стратегії розвитку України, яка б мала стати підґрунтям реалізації Державної стратегії регіонального розвитку; недостатня кількість кваліфікованих кадрів, необхідних для стратегічного

планування, розроблення та впровадження новітніх інструментів стимулювання регіонального розвитку, аналізу та моніторингу їх ефективності.

До того ж, існують проблеми управління регіональним розвитком, зумовлені складним взаємопроникненням природних, просторових, економічних, політичних і соціальних суперечностей, що пов'язано зі значною неоднорідністю територій країни та великою поліструктурністю територіальної організації влади [29]. При цьому спостерігаються протиріччя та конфлікти інтересів між зацікавленістю учасників місцевого розвитку та фактичною компетенцією органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, задоволенням територіальної громади в управлінських послугах і можливостями щодо забезпечення їх якості тощо.

З огляду на систему факторів, що впливають на соціально-економічний розвиток України в сучасних умовах, а саме процеси глобалізації та регіоналізації світових економічних відносин, пріоритетність інноваційного шляху розвитку, інформатизації суспільства, загострення міжнародної конкуренції, реалізацію адміністративних реформ в країні, держава повинна застосовувати таку політику впливу на регіональний розвиток, яка забезпечувала б:

- створення і зміцнення єдиного економічного простору країни, унітарність і територіальну цілісність держави за умови відповідної економічної самостійності регіонів;

- раціональне поєднання загальнодержавних і місцевих інтересів у основі децентралізації влади;

- зменшення міжрегіональних відмінностей в рівнях соціально-економічного розвитку регіонів;

- підвищення конкурентоспроможності регіонів на основі оптимального використання соціально-економічного потенціалу і геополітичного розташування;

- селективну підтримку депресивних територій та територій пріоритетного розвитку [6].

Вибір пріоритетів ефективного управління соціально-економічним розвитком регіонів України є важливим етапом в реалізації стратегії соціально-економічного розвитку регіонів.

Осмислення сучасного стану системи державного регулювання розвитку регіонів держави, а також його ролі в забезпеченні підвищення результативності в розвитку регіонів України дає змогу стверджувати про необхідність оновлення та вдосконалення заходів державного регулювання.

РОЗДІЛ 3

УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИМ РОЗВИТКОМ УКРАЇНИ

3.1 Формування механізму державного управління соціально-економічним розвитком регіонального рівня

Регіональна політика стає вагомим інструментом регулювання соціально-економічного розвитку країни, що передбачає збалансований і рівномірний розвиток регіонів та зростання економічного рівня території шляхом створення сприятливих умов для розвитку всіх регіонів, а також територіальних громад з урахуванням їх природних, історичних, екологічних, економічних, географічних, демографічних, етнічних та культурних особливостей.

Регіональний розвиток доцільно трактувати як розвиток соціально-економічної територіальної системи у просторовому аспекті, що поряд з просторовим розвитком цілісної системи також включає комплексний розвиток її соціально-економічних територіальних підсистем [30].

Регіональне управління, що здійснюється у державі, являє собою діалектичне поєднання державного регіонального управління та самоврядування кожного з регіонів країни (рис. 3.1).

Державне управління треба розглядати у якості складової такого суспільного явища як управління соціально-економічним територіальним комплексом держави (управління державою), яке здійснюється органами державної влади та місцевого самоврядування, а також партіями, рухами, об'єднаннями тощо (виходячи відповідно з державних інтересів, інтересів громад різних рівнів, партійних, корпоративних, конфесійних та інших інтересів).

Стратегічною метою реалізації державної регіональної політики є створення умов для динамічного, збалансованого розвитку регіонів України з метою забезпечення соціальної та економічної єдності держави, підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів, активізації економічної діяльності, підвищення

рівня життя населення, додержання гарантованих державою соціальних та інших стандартів для кожного громадянина незалежно від місця проживання.

Рис. 3.1. Взаємозв'язок складових державного регіонального управління

Стратегічною метою соціально-економічного розвитку регіонів є створення сталих основ для постійного підвищення якості життя населення на основі ефективного використання природно-ресурсного потенціалу регіону. Дослідження сучасного стану процесів соціально-економічного розвитку регіонів України, ефективності їх взаємодії, становить собою важливу передумову забезпечення сталого розвитку національної економіки.

У контексті євроінтеграційних процесів головною метою державної регіональної політики соціально-економічного розвитку України є створення умов для динамічного, збалансованого розвитку територій, усунення асиметрії розвитку регіонів України, активізація залучення людського потенціалу регіонів для забезпечення конкурентоспроможності економіки регіону [35].

В умовах євроінтеграційних процесів першочерговою постає проблема повної перебудови територіально-галузевої структури народного господарства України [17].

Базовим нормативно-правовим документом України, який формує стратегічні завдання та напрями підтримки держави регіонів на період до 2020

року, є Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року» [36]. Результати реалізації стратегії визначаються шляхом проведення моніторингу виконання угод щодо регіонального розвитку, програм подолання депресивності окремих територій, інших заходів центральних і місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування. Наближення до завершення терміну реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року змусило державні органи самоврядування розробити нову стратегію.

Державна стратегія регіонального розвитку (ДСРР) на період до 2020 року спрямована насамперед на розроблення заходів та інструментів, метою яких є не тільки безпосереднє розв'язання соціальних проблем, а й підвищення економічного потенціалу територій, збільшення продуктивності їхньої економіки, прибутковості місцевого бізнесу та зростання рівня доходів населення. Ситуація, що є сьогодні в Україні, потребує перегляду державної регіональної політики, адже диспропорції в соціальному та економічному розвитку регіонів досягли максимальних значень і супроводжуються низьким розвитком інвестиційно-інноваційної діяльності та зниженням конкурентоспроможності більшості регіонів [36].

До нових засад, на яких базується процес формування та реалізації державної регіональної політики, у ДСРР-2020 належать:

- запровадження постійної системи моніторингу, аналізу та оцінки екзогенних та ендегенних чинників впливу на регіональний розвиток;

- формування регіональної політики, що поширюється на всі регіони;

- запровадження механізму сильної та гнучкої координації всіх суб'єктів регіональної політики в процесі її формування та реалізації;

- створення чіткої функціональної структури центральних та місцевих органів виконавчої влади, спроможної забезпечити державне регулювання регіонального розвитку на всіх територіальних рівнях, координацію багаторівневого управління за участі органів місцевого самоврядування, бізнесу, недержавних організацій та населення;

підготовка кваліфікованих та професійних кадрів у відповідних центральних та місцевих органах виконавчої влади, які мають знання та навички щодо розроблення та реалізації проектів регіонального розвитку, створення системи управління різними структурами в контексті координації їхньої діяльності під час формування та реалізації регіональної політики [36].

Нова парадигма регіональної політики передбачає перехід від надмірно централізованої моделі, що домінувала до останнього часу, від секторального (галузевого) підходу «згори вниз» до збалансованого партнерства між центральними органами виконавчої влади та місцевою владою для впровадження багаторівневого управління регіональним розвитком. Стратегія запровадила, так званий, інтегрований підхід за трьома взаємопов'язаними складовими державної регіональної політики: секторальна (галузева), територіальна (просторовий розвиток) та управлінська.

З прийняттям Закону України «Про засади державної регіональної політики», а також цілого ряду підзаконних актів Кабінету Міністрів України вдалося запровадити на європейських підходах стратегічне планування, моніторинг соціального та економічного розвитку регіонів, систему інституційного забезпечення, визначити інструменти та механізми фінансування регіонального розвитку, серед яких не лише кошти місцевих бюджетів, а й кошти державного фонду регіонального розвитку, цільові програми, капітальні інвестиції з державного бюджету та трансфери з Державного бюджету місцевим бюджетам, механізм державно-приватного партнерства [3].

Важливо зазначити, що нова регіональна політика стає, насамперед, інвестиційною політикою, яка націлена на підвищення конкурентоспроможності регіонів та їх соціально-економічну інтеграцію, а отже, на економічне зростання, інноваційний розвиток, створення нових робочих місць, поліпшення якості життя людей, покращення екологічної ситуації. Новий підхід до регіонального розвитку також включає більш ефективне використання державних ресурсів для впровадження проектів, які ведуть до підвищення конкурентоспроможності регіонів.

Проект Стратегії сталого розвитку України на період до 2030 року (далі – Стратегія) був обговорений з червня до грудня 2016 року на регіональних та національних консультаціях, у яких взяли участь представники органів державної влади та місцевого самоврядування всіх областей України, депутати різних рівнів, науковці та освітяни, представники інститутів громадянського суспільства, професійних об'єднань, бізнесу, ЗМІ, експерти міжнародних організацій [37].

Стратегія спрямована на досягнення визначеної мети розвитку, а інструментом її впровадження є Національний план дій (дорожня карта) переходу України до сталого розвитку, який буде ухвалено після затвердження Стратегії.

Стратегія встановлює цілісну систему стратегічних та операційних цілей переходу до інтегрованого економічного, соціального та екологічного розвитку країни до 2030 року. Вона також визначає інституційні засади впровадження Стратегії, напрями міжгалузевої та міжсекторальної взаємодії, основні рушійні сили та інструменти її реалізації. Цільові показники зазначено для трьох етапів реалізації Стратегії: 2017-2020 рр., 2021-2025 рр., 2026-2030 рр.

Нова світоглядна парадигма, на якій ґрунтується Стратегія, є політичною та практичною моделлю такого розвитку всіх країн світу, який задовольняє потреби нинішнього покоління без шкоди для можливості майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби. Ця модель орієнтована на досягнення оптимального балансу між трьома складовими розвитку – економічною, соціальною та екологічною.

У 2030 році Україна вбачається країною, в якій заліковані рани, спричинені воєнними діями на сході України, і яка розвивається за принципами сталого розвитку.

Стратегія сталого розвитку України до 2030 року орієнтована на вектори, визначені в Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020» (табл.3.1).

Стратегією заплановано домогтися підвищення продуктивності в економіці шляхом диверсифікації, технічної модернізації, створення стимулів, у тому числі податкових, для інноваційної діяльності та збільшення кількості робочих місць; до 2030 року модернізувати інфраструктуру і підприємства базових галузей

промисловості, зробивши їх збалансованими за рахунок підвищення ефективності використання природних ресурсів та ширшого застосування енергоефективних і екологічно безпечних технологій чистого виробництва та інтегрованих систем управління згідно з міжнародними стандартами.

Таблиця 3.1

Вектори розвитку згідно Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020»

Вектор	Характеристика
Вектор розвитку	Забезпечення сталого розвитку країни, проведення структурних реформ, забезпечення економічного зростання екологічно невиснажливим способом, створення сприятливих умов для ведення господарської діяльності
Вектор безпеки	Забезпечення безпеки держави, бізнесу та громадян, захищеності інвестицій та приватної власності, забезпечення миру і захисту кордонів, чесного та неупередженого правосуддя, невідкладне проведення очищення влади на всіх рівнях та забезпечення впровадження ефективних механізмів протидії корупції. Пріоритетом є безпека життя та здоров'я людини, що неможливо без ефективної системи охорони громадського здоров'я, надання належних медичних послуг, захищеності соціально вразливих верств населення, безпечного стану довкілля і доступу до якісної питної води й санітарії, безпечних і якісних харчових продуктів та промислових товарів;
Вектор відповідальності	Забезпечення гарантій кожному громадянину, незалежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, мовних або інших ознак, мати доступ до високоякісної освіти, системи охорони здоров'я та інших послуг в державному та приватному секторах;
Вектор гордості	Забезпечення взаємної поваги та толерантності в суспільстві, гордості за власну державу, її історію, культуру, науку, спорт

Результатом реалізації визначеної Стратегії є модернізація інфраструктури та підприємств базових галузей промисловості. Якщо в 2015 році частка реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислової продукції дорівнювала 1,4%, то в 2020 р. планується встановити на рівні 7%, в 2025 р. – 10%.

Регіональна система управління повинна забезпечувати: вдосконалення територіальних економічних пропорцій розвитку легкої промисловості на основі наукового обґрунтування кращих варіантів пропорційності її структури по регіонах і визначення економічної ролі цих регіонів у територіальному поділі суспільної праці; виявлення нових соціально-економічних і науково-технічних факторів, що визначають сучасну та майбутню спрямованість у розміщенні легкої

промисловості; пошук науково обґрунтованих співвідношень у системі «людина – виробництво – природа», що визначає раціональну організацію природного середовища в регіонах і економічних районах на основі розміщення виробництва по території України і нових методів виробничої технології, що зберігають природне середовище.

В умовах обмеженості прямих методів впливу на розвиток галузей постає проблема виявлення конкретних об'єктів адресної підтримки, наприклад у вигляді надання коштів з міського бюджету на основі їхньої поворотності з гарантією ефективності підтримуваних проектів. Адміністрація міста має у своєму розпорядженні важелі впливу на функціонування і розвиток підприємств легкої промисловості, такі як: квотування робочих місць для осіб, що потребують соціального захисту; надання бюджетних позик; установа різних пільг; проведення взаємозаліків між підприємствами міста і міським бюджетом; розробка та реалізація міських програм зайнятості населення, підтримка малого й середнього підприємництва, підтримка соціально значущих підприємств, конверсія, упровадження наукових і проектно-конструкторських розробок на підприємствах міста.

Пріоритетними напрямками державної регіональної політики за основними складовими сталого розвитку можна визначити:

- стимулювання та підтримка місцевих ініціатив щодо ефективного використання внутрішнього потенціалу регіонів для створення та підтримання повноцінного життєвого середовища, підвищення якості життя людей;

- зменшення територіальної диференціації за індексом регіонального людського розвитку;

- формування конкурентоспроможності регіонів через розроблення та впровадження програм і проектів підвищення конкурентоспроможності територій;

- стимулювання міжрегіональної інтеграції, подолання міжрегіонального відчуження, інтеграції регіональних економічних, інформаційних, освітніх просторів у єдиний загальноукраїнський простір;

створення ефективної системи охорони навколишнього середовища через врахування екологічної складової у стратегіях регіонального розвитку, оцінювання, вирівнювання та зниження техногенно-екологічних навантажень на довкілля у регіонах;

поліпшення матеріального, фінансового, інформаційного, кадрового та іншого ресурсного забезпечення розвитку регіонів, сприяння виконанню завдань органами місцевого самоврядування.

Державне управління регіональним розвитком передбачає використання форм і методів узгодження інтересів між центром і регіонами, посилення взаємозв'язку між використанням міжрегіональних та внутрішньо-регіональних матеріальних ресурсів і фінансових потоків, способів удосконалення механізму державної підтримки соціально-економічного розвитку регіонів, особливо депресивних [38].

3.2 Пріоритетні напрямки розвитку механізму державного управління соціально-економічним розвитком Харківської області

Вдалим прикладом для використання в практиці є побудова сучасної, стійкої, відкритої та конкурентоспроможної в світовому масштабі економіки, запропонована «Стратегією розвитку Харківської області на період до 2020 року» [39].

Названий документ є проекцією державних та загальноєвропейських підходів до конкретного регіону, яка визначає стартові позиції області, а також систему пріоритетів, що мають вирішальну роль у забезпеченні цільового сценарію розвитку області. При розробці документа враховано умови складної економічної ситуації та визначено пріоритети розподілу ресурсів у тих галузях, що зможуть забезпечити найкращий результат у найкоротші терміни, довгостроковий і комплексний вплив на розвиток економіки регіону. Визначальна

риса Стратегією розвитку Харківської області на період до 2020 року – проектний підхід.

Протягом останнього двадцятиріччя Харківська область значною мірою повторює шлях старопромислових регіонів Європи. Враховуючи потенціал області, Угода про асоціацію та зону вільної торгівлі між Україною та Європейським Союзом відкриває перед Харківщиною вікно можливостей як із розширення ринків збуту продукції та встановлення нових коопераційних зв'язків, так і з широкого залучення інвестицій у промисловість, агропромисловий сектор, житлово-комунальну інфраструктуру, енергетику, інші сфери реального сектору економіки.

Стратегія спрямована на визначення цих можливостей, пошук шляхів мінімізації економічних втрат від переорієнтації господарського комплексу з російського ринку в умовах бойових дій в частини Донецької та Луганської областей, а також активізації внутрішнього потенціалу розвитку регіону в межах компетенції місцевих громад.

На національному рівні Харківська область посідає провідні позиції в рейтингах, що відображають інтегральні оцінки ключових параметрів соціально-економічного розвитку регіонів України (табл.3.2). Головною метою програми є забезпечення високого рівня добробуту і якості життя населення (людини, особистості і громади) для побудови соціально-орієнтованої еколого-захисної структурно-інноваційної економіки регіону.

Відповідно до стратегії розвитку Харківської області державне регулювання базується на основних принципах сталого розвитку у контексті формулювання стратегії сталого розвитку, а також принципах регіональної політики закладених у Державній стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року: конституційність та законність; співробітництво; паритетність; відкритість; субсидіарність; координація; єдність; історична спадкоємність; територіально-просторова цілісність; диференціація; конвергенція; інтерналізація; відповідальність.

Стратегія базується на програмно-цільовому методі, використання якого забезпечує вдосконалення державного регулювання соціально-економічними процесами на рівні регіонів. Документ складається з 6 розділів, у яких визначено загальні рамки Стратегії; наведено оцінку потенціалу соціально-економічного розвитку області; результати SWOT-аналізу Харківської області: з'ясовано порівняльні переваги, проблеми і ризики області (ДООДТОК Б); визначено стратегічні пріоритети розвитку області – стратегічні, операційні цілі та завдання, а також сценарії розвитку Харківської області.

Таблиця 3.2

Харківська область у загальнодержавних рейтингах

Рейтинг	Місце
ЛЮДСЬКИЙ РОЗВИТОК Державна служба статистики України, 2014	1
Складові рейтингу	
Відтворення населення	11
Соціальне середовище	4
Комфортне життя	10
Добробут	2
Гідна праця	7
Освіта	3
ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ Державне агентство з інвестицій та управління національними проектами України, 2013	1
Складові рейтингу	
Жорсткі фактори	1
М'які фактори	2
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ Фонд «Ефективне управління», 2013	2 (після м. Києва)
Складові рейтингу	
Інституції	20
Інфраструктура	2
Макроекономічне середовище	1
Охорона здоров'я та початкова освіта	15
Вища освіта та професійна підготовка	1
Ефективність ринку товарів	9
Ефективність ринку праці	3
Рівень розвитку фінансового ринку	4
Технологічна готовність	4
Розмір ринку	5
Рівень розвитку бізнесу	2
Інновації	1

SWOT-матриця дозволяє виявити взаємозв'язки між «внутрішніми» (сильні та слабкі сторони) та «зовнішніми» (можливості та загрози) факторами, які мають стратегічне значення для Харківської області. Саме ці взаємозв'язки дозволяють сформулювати порівняльні переваги, виклики і ризики, які є основою для стратегічного вибору – формулювання стратегічних та операційних цілей розвитку області на довгострокову перспективу. SWOT-аналіз Харківської області проведений, виходячи з матеріалів дослідження соціально – економічного стану області, із залученням місцевих експертів, науковців, працівників органів місцевого самоврядування та органів виконавчої влади та представлений в ДОДАТКУ Б.

Стратегія узгоджується зі стратегічними та операційними цілями Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року та з тематичними цілями Регіональної політики ЄС у програмному періоді 2014-2020. Конкретні заходи, спрямовані на досягнення поставлених цілей, відібрані на конкурсній основі та згруповані в програми в рамках планів реалізації Стратегії розвитку Харківської області, які формуються на 2015-2017 та 2018-2020 роки. Пріоритетні цілі розвитку Харківської області відповідно до стратегії наведено в ДОДАТКУ В.

Модель механізму державного управління соціально-економічним розвитком Харківської області представлено в табл.3.3.

Враховуючи досвід Харківської області, з метою створення умов для подальшого динамічного, збалансованого розвитку регіонів України пропонується:

1. Вжити заходів щодо збільшення фінансування та ефективного використання коштів на підтримку розвитку галузей сільського господарства, зокрема тваринництва, за рахунок коштів місцевих бюджетів.
2. Сприяти: розвитку підприємств агропромислового комплексу, зокрема створенню сільськогосподарських обслуговуючих молочарських кооперативів, а також розвитку інфраструктури для зберігання сільськогосподарської продукції; організації роботи з реалізації інвестиційних проектів у галузях тваринництва,

Таблиця 3.3

Модель механізму державного управління соціально-економічним розвитком Харківської області

Стратегічна ціль 1. Конкурентоспроможність економіки та зростання	Стратегічна ціль 2. Зменшення територіальних диспропорцій у якості життя та поліцентричний розвиток	Стратегічна ціль 3. Ефективне управління місцевим розвитком
<i>Оперативні цілі</i>		
Конкурентоспроможність економіки та зростання ВРП	Зменшення територіальних диспропорцій у якості життя та поліцентричний розвиток	Ефективне управління місцевим розвитком
<i>Індикатори</i>		
ВРП у фактичних цінах у розрахунку на одну особу, обсяг прямих іноземних інвестицій у розрахунку на одну особу, експорт товарів у розрахунку на одну особу, енергоємність ВРП, кількість малих і середніх підприємств, середньомісячна номінальна заробітна плата, рівень безробіття, загальний коефіцієнт вибуття сільського населення на 1 тис. наявного сільського населення, площа земель природно-заповідного фонду, обсяг інвестицій в основний капітал, ступінь зношеності фондів комунальної і енергетичної інфраструктури	ВРП у розрахунку на одну особу, кількість спільних міжрайонних проектів, у т.ч. міжнародних, обсяг залучених позабюджетних коштів у проекти, обсяги іпотечного кредитування, у т.ч. пільгового обсяг залучених інвестицій у первинну житлову нерухомість, рівень безробіття, середня тривалість життя, кількість громадських організацій, залучених до надання соціальних послуг, ступінь міжтериторіального співробітництва, чистий рівень міграції	частка і обсяги інвестицій у виробничу сферу з нових джерел, обсяг неподаткових надходжень до місцевих бюджетів усіх рівнів, щорічний приріст загального розміру відповідного місцевого бюджету, частка державних послуг, що надаються в електронному вигляді, обсяг і темп залучення інвестицій у місцеві виробничі та комунальні проекти, кількість малих підприємств на 10 тис. наявного населення, питома вага інноваційної продукції у загальному обсязі реалізованої промислової продукції
<i>Очікуваний результат</i>		
підвищення конкурентоспроможності регіону та обласного центру в ключових сегментах індустріальної та постіндустріальної економіки, реалізація потенціалу Харківщини як національного центру виробництва енергоефективного обладнання, удосконалення механізмів взаємодії бізнесу і місцевої влади, залучення внутрішніх і зовнішніх інвестицій у економіку області, створення нових робочих місць, суттєве зниження депресивності периферійних районів області	підвищення інтенсивності соціальних та економічних зв'язків між урбанізованими зонами та їх включеності у міжнародні програми спільного розвитку, вирівнювання якості життя мешканців області, покращення житлових умов, широке поширення практик і форм з державно-приватного партнерства по усіх районах області	перехід від регулювання і концентрації ресурсів до координації та відповідальної розгалуженості ресурсів, посилення фінансово-бюджетної самодостатності громад області і зниження їх чутливості до субвенцій, досягнення більшої прозорості бюджетних процедур, підвищення стійкості і результативності місцевої політики, створення умов для промислового інвестування, зниження вхідних бар'єрів для починаючих підприємців і малих підприємств

рослинництва, харчової і переробної промисловості та модернізації і оновлення матеріально-технічної бази сільськогосподарських підприємств; створенню умов для розвитку скотарства в господарствах населення шляхом утворення сімейних ферм та об'єднання селян в сільськогосподарські кооперативи; розвитку підприємництва в сільській місцевості і співпраці з об'єднаними територіальними громадами та сільськими громадами.

3. Для вирішення питань, пов'язаних із подальшим зростанням зайнятості населення віком 15-70 років: створювати умови для сприятливого економічного середовища розвитку підприємництва та, відповідно, створення робочих місць з гідною заробітною платою; вживати заходів щодо зменшення відтоку трудових мігрантів за кордон; здійснити оцінку стану виконання заходів регіональних програм зайнятості.

4. Забезпечити ефективну співпрацю центральних і місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування з подолання негативних тенденцій та вирішення найбільш гострих соціально-економічних проблем, зокрема шляхом: проведення спільних засідань колегій, координаційних нарад (семінарів) з питань соціально-економічної та суспільно-політичної ситуації в Україні; залучення представників місцевих органів виконавчої влади до складу робочих груп при опрацюванні проектів загальнодержавних нормативно-правових актів з питань регіонального розвитку та місцевого самоврядування; започаткування спільних рубрик на своїх офіційних веб-сайтах для розміщення аналітичних оглядів спільної діяльності центральних та місцевих органів виконавчої влади з метою виявлення позитивного досвіду та його впровадження.

Вважається, що такий приклад застосування наукових досліджень, застосований в Харківській області, у практиці стратегічного планування можна пропонувати для широкого поширення в державному регулюванні соціально-економічного розвитку регіонів України, а також інших держав. Результатом заходів, здійснених для досягнення даної цілі, буде підвищення рівня розвитку регіонів, їх економічної активності, формування економіки на більш досконалії технологічній основі. Отже, головними державними механізмами регулювання

соціально-економічного розвитку регіонів мають стати: реалізація програмно-стратегічних документів розвитку регіонів; удосконалення міжбюджетних відносин з регіонами; посилення інвестиційної політики і її диференціації між регіонами; розвиток транскордонного і прикордонного співробітництва тощо. Послідовна підтримка функціонування цих механізмів дасть змогу зменшити поглиблення соціально-економічних регіональних диспропорцій і поетапно розв'язати складні міжрегіональні соціально-економічні проблеми розвитку суспільства в цілому.

ВИСНОВКИ

Соціально-економічний розвиток – це процес безупинної зміни матеріального базису виробництва а також усієї сукупності різноманітних відносин між економічними суб'єктами, соціальними групами населення. Головною метою сучасної економіки є пріоритетний розвиток кількох або одного регіонів, які мають особливо важливе стратегічне значення, стимулювання розвитку, які зможуть стати «точками зростання» економіки країни в цілому за рахунок наявного достатнього науково-технічного потенціалу. Узагальнено теоретичні підходи до поняття «державного управління соціально-економічним розвитком».

Державна регіональна політика займає особливе місце в системі державного управління соціально-економічним розвитком. Головною метою державного управління соціально-економічним розвитком регіону є підвищення рівня задоволення соціально-економічних потреб населення, яке проживає на території конкретного регіону, на основі його комплексного розвитку.

Визначено основні завдання (дослідження умов і особливостей розвитку регіональних виробничих відносин в умовах обмеження їх територій, стратегічні цілі, інструменти (макроінструменти та мікроінструменти) системи державного управління соціально-економічним розвитком регіону, важелі реалізації регіональної політики.

Проаналізовано соціально-економічний розвиток України відповідно до ключових індикаторів соціально-економічного розвитку: зростання реального ВВП, ВВП на душу населення, темпи розвитку промислового виробництва, сільського господарства, вантажооборот, будівництво, рівень інфляції, обсяг імпорту, експорту, динаміка прямих іноземних інвестицій і т.д. Доведено, що вітчизняна економіка рухається доволі повільно, такі темпи недостатні для відновлення економіки після економічного спаду, що відбувся у 2014-2015 рр. Економічне зростання в Україні у 2018 році дещо уповільнилось, зокрема через

жорстку монетарну та фінансову політику, що було необхідним для збереження макроекономічної та фінансової стабільності. Така ситуація ставить економіку України на найнижчі щаблі при ранжуванні європейських країн.

Аналіз сучасного стану механізмів державного управління соціально-економічним розвитком регіону здійснюють за допомогою реалізації моніторингу стану соціально-економічного розвитку регіонів України. Дослідження тенденцій регіонального соціально-економічного розвитку України за підсумками 2018 року дозволяє дійти висновку, що в регіонах спостерігається продовження позитивної тенденції двох попередніх років щодо зростання в ключових сферах розвитку, про що свідчить динаміка основних соціально-економічних показників: збільшено обсяги виробництва промислової продукції у 16 регіонах на 1,6%; зросли обсяги виробництва продукції сільського господарства у 22 регіонах на 7,8%; збільшились обсяги будівельної продукції у 17 регіонах на 8,5%; капітальні інвестиції зросли у 17 регіонах – на 16,4%; прямі іноземні інвестиції зросли у 17 регіонах на 2,2%. Лідерами за економічним розвитком в 2018 році є Харківська, Рівненська, Вінницька, Дніпропетровська області та місто Києві. Найнижчі показники мають Миколаївська, Одеська, Чернігівська, Донецька та Луганська області.

До найпоширеніших причин регіональних відмінностей можна віднести: розходження природно-кліматичних умов життя й підприємництва в окремих регіонах країни; масштаби, якість і напрями використання природних ресурсів, тенденції в економічному розвитку країни, стадія технологічного розвитку, політичні умови, форми загальної й регіональної політики, інституціональні фактори; соціально-культурні фактори (ступінь урбанізації, освіченість населення, наявність наукових центрів).

Виділено основні проблеми, котрі пов'язані з соціально-економічним розвитком регіонів:

проблеми конкурентоспроможності (руйнування об'єктів соціальної, виробничої та дорожньо-транспортної інфраструктури; відставання в економічному розвитку від держав-сусідів; економічна дезінтеграція

загальноукраїнського ринку, ізоляція регіональних ринків, залежність регіональних ринків від експорту; відсутність реальної інноваційності в економіці регіонів; недостатній розвиток підприємницького середовища), проблеми розвитку територій (зростання вимушеної міграції; збільшення безробіття; проблеми забезпечення житлом, соціального захисту та пенсійного забезпечення; відсутність достатньої кількості фінансово-економічних ресурсів для власного розвитку територіальних громад), проблеми управління (відсутність цільових державних програм щодо розв'язання проблем; недосконала система управління регіональним розвитком; надмірна централізація управління; недосконалість правового регулювання щодо розподілу повноважень між органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування; незавершена адміністративна реформа з нестабільною інституційною структурою у сфері регіональної політики).

Осмислення сучасного стану системи державного регулювання розвитку регіонів держави, а також його ролі в забезпеченні підвищення результативності в розвитку регіонів України дає змогу стверджувати про необхідність оновлення та вдосконалення заходів державного регулювання, формування ефективного механізму державного управління соціально-економічним розвитком. Запропоновано механізм державного управління соціально-економічним розвитком, відповідно до якого виділено його складові: фактори економічного зростання, мета, стратегічні цілі, об'єкти, суб'єкти, функції, форми, інструменти, методи, принципи, важелі реалізації.

Виділено пріоритетні напрями державної регіональної політики за основними складовими сталого розвитку:

- стимулювання та підтримка місцевих ініціатив щодо ефективного використання внутрішнього потенціалу регіонів для створення та підтримання повноцінного життєвого середовища, підвищення якості життя людей;

- зменшення територіальної диференціації за індексом регіонального людського розвитку;

формування конкурентоспроможності регіонів через розроблення та впровадження програм і проектів підвищення конкурентоспроможності територій;

стимулювання міжрегіональної інтеграції, подолання міжрегіонального відчуження, інтеграції регіональних економічних, інформаційних, освітніх просторів у єдиний загальноукраїнський простір;

створення ефективної системи охорони навколишнього середовища через врахування екологічної складової у стратегіях регіонального розвитку, оцінювання, вирівнювання та зниження техногенно-екологічних навантажень на довкілля у регіонах;

поліпшення матеріального, фінансового, інформаційного, кадрового та іншого ресурсного забезпечення розвитку регіонів, сприяння виконанню завдань органами місцевого самоврядування.

На основі Стратегії розвитку Харківської області на період до 2020 року, яка є найкращим прикладом побудову сучасної, стійкої, відкритої та конкурентоспроможної в світовому масштабі економіки, розроблено модель механізму державного управління соціально-економічним розвитком з визначенням ключових індикаторів оцінки досягнутих результатів. Результатом заходів, здійснених для досягнення даної цілі, буде підвищення рівня розвитку регіонів, їх економічної активності, формування економіки на більш досконалії технологічній основі. Послідовна підтримка функціонування цих механізмів дасть змогу зменшити поглиблення соціально-економічних регіональних диспропорцій і поетапно розв'язати складні міжрегіональні соціально-економічні проблеми розвитку суспільства в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Небава М. І. Теорія макроекономіки: навчальний посібник. Київ: ВД «Слово», 2005. 536 с.
2. Стоянець Н.В. Концепція вдосконалення прогнозування соціально-економічного розвитку регіону. *Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія: Економіка і менеджмент*. 2016. Вип. 1. С. 135-140.
3. Про засади державної регіональної політики: Закон України від 05.02.2015 №156-VIII. Верховна рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19> (дата звернення: 20.09.2019).
4. Константинов О. О. Наукові засади державного управління соціально-економічним розвитком регіону. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 20. С.98-100.
5. Стадниченко Т. Основні закономірності, принципи та завдання регіонального управління в сучасних умовах адміністративного реформування. *Демократичне врядування*. 2015. Вип. 15. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeVr_2015_15_10 (дата звернення: 20.09.2019).
6. Тофанюк О.В., Зінчук А.С. Державне регулювання соціально-економічного розвитку регіонів України. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип.33. С.159-165.
7. Ляшевська О.І. Державне регулювання валового регіонального продукту як чинник сталого розвитку регіону: монографія. Харків: «Друкарня Мадрид», 2016. 200 с.
8. Степаненко С. В. Державне регулювання процесів соціально-економічного розвитку в Україні: монографія. Харків: Вид-во ХарРі НАДУ «Магістр», 2015. 300 с.
9. Гончаров В.М. Трухіна О.А., Зінченко А.М., Пожидаєв А.Є., Захаров С.В., Квітковський Д.О. Формування державної стратегії управління регіональним розвитком в контексті євроінтеграції України: суть, проблеми та шляхи вдосконалення: монографія. Луганськ: Вид-во «Ноулідж», 2012. 176 с.

10. Соціально-економічний розвиток регіону: механізми державного впливу: монографія / кер. авт. кол. д.е.н., доц. О.П. Крайник: Г.С. Третяк, О.М. Чемерис, І.І. Козак. Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2011. 232 с.
11. Бабінова О.О. Державна регіональна політика і регіональний розвиток: сучасні реалії України та європейський досвід. Київ: Фенікс, 2011. 268 с
12. Куліш І.М. Державне управління регіональним розвитком України в контексті європейської інтеграції: монографія. Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2011. 252 с.
13. Ковальчук В.Г. Державне управління соціально-економічним розвитком регіону: монографія. Харків, Золоті сторінки, 2013. 296 с.
14. Коротич О.Б. Державне управління регіональним розвитком України: монографія. Харків: Вид-во ХарРі НАДУ «Магістр», 2006. 220 с.
15. Домбровська С.М., Помаза-Пономаренко А.Л., Лукиша Р.Т. Інституціональна державна політика соціально-економічного розвитку регіонів України в умовах ризиків : монографія. Харків: НУЦЗУ, 2018. 216 с.
16. Райнін І.Л. Адміністративно-правове регулювання управління розвитком регіону: монографія. Харків: Золота миля, 2016. 616 с.
17. Загорський В. С. Державне управління в системі формування і реалізації регіональної політики в сучасних умовах. *Регіональна економіка*. 2016. №3 С.19-25.
18. Качний О. С. Державне управління соціально-економічним розвитком України: стан і перспективи змін у контексті глобальних викликів та європейських стандартів. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2018. № 3. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1> HYPERLINK
["http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1205"&](http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1205) HYPERLINK
["http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1205"](http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1205)z=1205 (дата звернення: 20.09.2019).
19. Що позитивного відбулося в економіці України за останні півроку? Укрінформ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2518542-so-pozitivnogo-vidbulosa-v-ekonomici-ukraini-za-ostanni-pivroku.html> (дата звернення: 20.09.2019).
20. Економіка України: результати 2018 року та їх відлуння у майбутньому. Громадська організація «Інститут податкових реформ». URL: <https://ngoipr.org.ua/>

news/ekonomika-ukrayiny-rezultaty-2018-roku-ta-yih-vidlunnya-u-majbutnomu/ (дата звернення: 20.09.2019).

21. Константинов О. О. Основні підходи до реалізації сучасних механізмів державного управління соціально-економічним розвитком регіону в Україні. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2014. №12. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1011> (дата звернення: 20.09.2019).

22. Офіційний веб-сайт Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України URL: <http://www.minregion.gov.ua> (дата звернення: 20.09.2019).

23. Про затвердження Порядку та Методики проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації державної регіональної політики: постанова Кабінету Міністрів України від 21 жовтня 2015 року № 856. Верховна рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/856-2015-%D0%BF> (дата звернення: 20.09.2019).

24. Визначено лідерів соціально-економічного розвитку регіонів за 2018 рік. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/viznacheno-lideriv-socekonomichnogo-rozvitku-regioniv-za-2018-rik-gennadij-zubko> (дата звернення: 20.09.2019).

25. Результати моніторингу стану соціально-економічного розвитку областей та міста Києва за 2018 рік. URL: https://dei.kyivcity.gov.ua/files/2019/6/5/Analiz_sotsialno_ekonomichnogo_rozvitku_re_gioniv_za_2018_rik.pdf (дата звернення: 20.09.2019).

26. Офіційний веб-сайт Державної служби статистики. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 20.09.2019).

27. Єліневський В. Наукові засади управління сталим соціально-економічним розвитком регіонів. *Ефективна економіка*. 2016. №12. С. 45-49.

28. Дацій Н.В. Принципи дії соціальної держави щодо підтримання соціального статусу і життєвих потреб населення території. *Вісник Академії митної служби України. Серія: «Державне управління»*. 2013. №1(8). С.7-13.

29. Громоздова Л. Удосконалення оцінки тенденцій регіонального економічного розвитку. *Держава та економіка*. 2014. № 1. С. 12-16.
30. Коротич О. Б. Державне управління регіональним розвитком країни: теоретико-методологічні засади. *Державне будівництво*. 2010. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2010_1_4 (дата звернення: 20.09.2019).
31. Конституція України. Верховна рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 20.09.2019).
32. Коротич О. Б. Динаміка соціально-економічного розвитку України та її регіонів. *Актуальні проблеми державного управління*. 2009. № 1 (35). С. 142–150.
33. Дегтяр А. О. Формування та функціонування механізму державного управління соціально-економічним розвитком регіону. *Держава та регіони*. 2014. № 4 (48). С.46-51.
34. Качний О. С. Формування та реалізація дієвих механізмів державного управління соціально-економічними процесами регіонального рівня. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 5. С.64-66.
35. Гальчинський А. С. Стратегія економічного і соціального розвитку України (2004-2015 роки) «Шляхом європейської інтеграції» / редкол.: А. С. Гальчинський, З. С. Варналій, В. М. Геєць, Я. А. Жаліло, Б. Є. Кваснюк, Л. О. Мусіна, Л. І. Плаксій. Київ: ІВЦ Держкомстату України, 2004. 416 с.
36. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року: Постанова Кабінету Міністрів України від від 6 серпня 2014 р. № 385. Верховна рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF> (дата звернення: 20.09.2019).
37. Проект Стратегії сталого розвитку України на період до 2030. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JH6YF00A.html (дата звернення: 20.09.2019).
38. Ковальчук В. Г. Нові підходи до управління соціально-економічним розвитком регіонів. *Теорія та практика державного управління і місцевого*

самоврядування. 2015. №1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ttpdu_2015_1_8 (дата звернення: 20.09.2019).

39. Стратегія розвитку Харківської області на період до 2020. URL: https://kharkivoda.gov.ua/content/documents/431/43045/files/new-563_SRR2020.pdf (дата звернення: 20.09.2019).

40. Томарева Патлахова В. В. Пріоритетні напрями регулювання соціально-економічного розвитку України та її регіонів. Інвестиції: практика та досвід. 2016. №6. С. 38-43.

41. Лялько В.І. Оцінка змін загального соціально-економічного розвитку України за роки незалежності на основі матеріалів космічних зйомок. *Visn. Nac. Acad. Nauk Ukr.* 2018. №5. С.42-44.

42. Арженовский И. Региональный рынок: воспроизводственный процесс. Новгород: Фонд «Экономическая культура», 1997. 226 с.

43. Бутов В. И., Игнатов В. Г., Кетова Н. П. Основы региональной экономики: учеб. пособие. Москва: Ростов-н/Д: МарТ, 2000. 448 с.

44. Варналій З. С. Регіональна економіка: нові умови, нові вимоги. *Стратегічні пріоритети*. 2007. №1 (2). С. 141–149.

45. Гранберг А. Г. Основы региональной экономики: учебник для вузов. Москва: ГУ-ВШЭ, 2006. 496 с.

46. Лукашов О. Механізми державного регулювання стратегічного розвитку регіону. *Public Administration and Local Government*, 2017, №2(33). С.75-83.

47. Некрасов Н.Н. Региональная экономика: Теории, проблемы, методы. Москва: Экономика, 1978. 344 с.

48. Матрусов Н. Д. Региональное прогнозирование и региональное развитие России. Москва: Наука, 1995. 143 с.

49. Минасов М.Ш. Взаимодействие всех уровней власти – необходимое условие развития региона. *Регіон: економіка і соціологія*. 2003. № 1. С.24.

50. Моделирование социо-эколого-экономической системы региона // Под ред. В. Г. Гурмана. Москва: Наука, 2008. 254 с.

51. Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка: Підручник / С. І. Дорогунцов, Т. А. Заяць, Ю. І. Пітюренко та ін. Київ: КНЕУ, 2005. 988 с.
52. Социально-экономическое развитие малых городов России / Г. Ю. Ветров, Д.В. Визгалов, Е.Ю. Елдагина. Москва: Фонд «Институт экономики города»; СПб.: Лимбус Пресс, 2003. 184 с.
53. Черкашин Г. В. Региональные проблемы социальной политики. Свердловск: Изд-во Урал. ун-та, 1991. 53 с.
54. Гнатенко А. Напрями вдосконалення механізму державного регулювання соціально-економічного розвитку регіонів України. *Управління розвитком*. 2015. № 8. С. 103-104.

ДОДАТКИ

Узагальнення визначення державної регіональної політики, її механізм та принципи

Автори 1	Визначення 2	Механізм 3	Принципи 4
Крайник О.П., Третяк Г.С., Чемерис О.М., та інші автори [10]	Державна регіональна політика повинна забезпечувати баланс між стимулюванням найбільш перспективних територій і запровадженням дієвого механізму для подолання економічної та соціальної нерівності.	Важливим складником механізму є активне регулювання економіки, сприяння розвитку промислових підприємств, активізація їхньої інвестиційно-інноваційної діяльності та випуск сучасної промислової продукції	пріоритет загальнонаціональних інтересів; законодавче забезпечення прав і обов'язків суб'єктів регіональної політики; поєднання інтересів; врахування особливостей регіонів; об'єктивність; збалансування критеріїв соціальної справедливості; партнерство
Гончаров В. М., Трухіна О. А., Зінченко А. М., та інші автори [9]	Державне регулювання регіонального розвитку – це створення центральними органами державної влади умов, пріоритетів та обмежень регіонального розвитку загалом та конкретних регіонів.	Під механізмом слід розуміти сукупність системних елементів, тісно взаємопов'язаних між собою, під час дії на один або кілька з яких починається певне функціонування або зміна інших елементів системи, що викликають, у свою чергу, необхідні процеси в об'єктах управління	збалансоване поєднання централізації та децентралізації; ресурсне забезпечення закріпленої компетенції; наукова обґрунтованість; інноваційність; стратегічність
. Куліш І.М. [12]	Державна регіональна політика є невід'ємним складником загальної політики держави.	За основу взято, механізм В. Степанова, економічний механізм державного управління розвитком регіону у ринкових умовах	пріоритет загальнонаціональних інтересів; законодавче забезпечення прав і обов'язків суб'єктів регіональної політики; поєднання інтересів; врахування особливостей регіонів; об'єктивність; збалансування критеріїв соціальної справедливості;

Продовження табл.А.1

1	2	3	4
			партнерство
Степаненко С.В. [8]	Регіональна економічна політика – складник державної економічної політики, сукупність організаційно-правових та економічних заходів, здійснюваних державою у сфері регіонального розвитку.	Для того щоб розробити ефективний механізм регулювання процесів економічного розвитку регіонів, потрібно точно визначити депресивні території, які вимагають пріоритетної державної підтримки	логічність; об'єктивність; своєчасність; пропорційність; доцільність; взаємопов'язаність; гуманність; визначеність
Ковальчук В. Г. [13]	Державне регулювання регіонального розвитку можна представити як цілеспрямовану діяльність держави, що реалізується за допомогою відповідних законодавчих і виконавчих органів, які за посередництвом системи механізмів, методів та інструментів управління забезпечують досягнення поставленої мети і вирішення низки соціально-економічних завдань, які є нагальними для окремого регіону	Система регіонального управління формує дієвий механізм управління, спираючись на використання цілої низки елементів: цілей, завдань, принципів, функцій, організаційних структур, ресурсів, методів, технологій, інструментів управління. Механізм управління не може існувати без цих елементів.	збалансоване поєднання централізації та децентралізації; наукова обґрунтованість; стратегічність; інноваційність; державно-приватне партнерство та співпраця; мобільність та адаптованість; субсидіарність; ресурсне забезпечення закріпленої компетенції; узгодженість всіх елементів системи регіонального управління; раціоналізація структури регіонального управління; використання верифікованої та достовірної інформації;
Ляшевська О. І. [7]	Державне регулювання структури економіки регіону – це цілеспрямований та комплексний вплив держави на окремі складники економіки регіону з метою забезпечення сталого	Під механізмом державного регулювання структури економіки регіону розуміють комплекс заходів, методів і норм, які спрямовані на оптимізацію структури економіки регіону, на підвищення її	Сталий розвиток України базується на таких принципах: залучення всіх верств населення країни до досягнення цілей сталого розвитку; участь громадян в обговоренні проектів

Продовження табл. А.1

1	2	3	4
---	---	---	---

	розвитку окремих територіальних утворень з урахуванням особливостей і спрямованості розвитку національної та світової економіки	ефективності та забезпечення більш високого якісного рівня соціально-економічного розвитку регіону	законодавчих актів; здійснення заходів щодо екологізації господарської діяльності; відповідальність держави за погіршення стану навколишнього природного середовища;
Коротич О.Б. [14]	Державне регіональне управління – державне управління регіональним розвитком, яке здійснюється у певній країні, або регіональне управління, що здійснюється державними органами влади в інтересах держави та народу цієї держави.	Механізми державного управління – механізми управління, які дають змогу цілісно подати систему державного управління, та процеси, що дають змогу здійснювати державноуправлінський вплив на соціально-економічний територіальний комплекс держави	. вирівнювання ступеня розвитку внутрішніх територій; стимулювання зусиль регіонів щодо забезпечення власного розвитку; орієнтація на досягнення стратегічних цілей; законність; справедливість; відповідальність держави та керівників державних органів влади за вплив на регіональний розвиток країни та ситуацію у регіонах;
Домбровська С.М., ПомазаПономаренко А.Л., Лукиша Р.Т. [15]	Державне управління – дієве, виражене управління державою розвитком регіонів, активізація роботи їх місцевих самоврядних органів і класичних державних інституцій.	Запропоновано комплексний інституціональний механізм державної політики соціально-економічного розвитку регіонів в умовах ризиків, який формують засади ризикменеджменту та засоби правового, економічного, організаційного й інформаційного механізмів	. законність; співробітництво; відкритість; субсидіарність; сталий розвиток
Райнін І.Л. [16]	Державна регіональна політика – досить складне явище, що охоплює всі сфери життєдіяльності	Правовий механізм управління регіоном у сфері земельних відносин та надрокористування об'єднує групу	Принципи регіонального публічного управління: загальні принципи, що

Продовження табл. А.1

1	2	3	4
	регіонів й забезпечує сталий розвиток у всіх	інструментів прямого впливу на суспільні	притаманні всім органам публічної

	його аспектах, як то соціальний, гуманітарний, політичний тощо. Державна регіональна політика має бути спрямована на створення та забезпечення всіх умов для розвитку регіонів, у тому числі і для самостійного повноцінного розв'язання значної кількості регіональних проблем	відносини щодо володіння, розпорядження, використання, охорони і відтворення земельних ресурсів та надр, а саме: нормативноправові, інституціональні, адміністративно-контролюючі, дозвоільні.	адміністрації; спеціальні принципи, що притаманні саме регіональним органам публічної адміністрації; – особливі принципи, які визначають особливості управління окремими сферами суспільного розвитку.
--	--	---	---

SWOT-аналіз Харківської області [39]

Сильні сторони	Слабкі сторони
Лідер за рівнем якості життя серед регіонів України Найбільша серед регіонів України питома вага населення з вищою освітою та науковим ступенем, висока якість людського капіталу Міграційна привабливість для людей працездатного віку, молоді, найнижчий рівень демографічного навантаження серед областей держави Стрімкий розвиток сервісного сектору економіки Належність до 10 найбільших студентських центрів Європи, найбільший науково-освітній комплекс серед регіонів України Розвинений комплекс складних медичних послуг на основі наукових шкіл (кардіологія, репродуктивна медицина, кріомедицина, онкологія, ортопедія, хірургія тощо), що виступає основою в'їзного медичного туризму Друге місце після Києва за розвитком галузі ІТ, перше - за рівнем розвитку ІТ-аутсорсингу Сприятливі природні умови для розвитку сільського господарства. Перше місце серед регіонів України по збору пшениці та третє місце по валовому збору зернових у 2014 році. Сприятлива екологічна обстановка: серед обласних центрів України нижчим значенням комплексного індексу забруднення атмосфери характеризується лише м. Чернігів Найбільші в континентальній Європі розвідані поклади природного газу та бурого вугілля, потенційно найбільші поклади сланцевого газу 40% загальнодержавної добичі природного газу з довгостроковим потенціалом збільшення у кілька разів Профіцит потужностей вугільної базової електрогенерації Високий потенціал розвитку відновлюваної та альтернативної енергетики, насамперед, у біомасі Розвинена переробна промисловість - машинобудування, фармацевтика; підприємства	Моноцентрична просторова організація міста та області, істотне зміщення Харкова від географічного центру регіону Периферійне положення на сході України Наявність територіальних диспропорцій: сформована депресивність периферійних районів Розрив між обласним центром і іншими адміністративно-територіальними одиницями у розвитку власної дохідної бази бюджетів Високе соціальне навантаження на бюджети всіх рівнів та їх нездатність виконувати функції розвитку громад Недостатній рівень самоорганізації населення для вирішення питань утримання та розвитку територій, відсутність відповідних традицій порівняно із західними регіонами держави Вищий за середньоукраїнський рівень захворюваності населення. Високий рівень розораності земель, незбалансованість природокористування Низька забезпеченість сільських територій питною водою Енергоресурсовитратність ЖКГ та промисловості Високий рівень зносу основних фондів Зношеність доріг обласного і районного значень через недофінансування. Низька ступінь інституціоналізації економіки Недостатня розвиненість студентської інфраструктури в обласному центрі, гострий дефіцит якісних об'єктів соціально-культурної, спортивної та ділової інфраструктури в районах області Невизначеності в системах кількісної і якісної оцінки майна і землі; велика питома вага населених пунктів із межами, не затвердженими рішеннями відповідних рад згідно законодавства Критична (80%) залежність обсягів електрогенерації від постачання кам'яного вугілля, зосередженість 80% генерації на Зміївській ТЕС поряд із відсутністю високовольтних магістральних електромереж з

енергомашинобудування - світові гравці ринку; позиції основного національного розробника, виробника та експортера бронетехніки Переважна орієнтація економіки регіону на внутрішній ринок та розгалужена система коопераційних зв'язків, що зменшує вразливість до зовнішньої кон'юнктури та приваблює інвесторів, орієнтованих на ринок України Висока продуктова диверсифікація експорту, велика питома вага в експорті продукції високого переділу Високий рівень урбанізації при високому рівні компактності території Розвинена транспортна інфраструктура, найбільша в Україні довжина автодоріг загального користування Налагодження ефективної системи надання соціальних послуг на принципах аутсорсингу та соціального партнерства в м. Харкові (досвід поширюється по всій Україні) Лідерство Харкова у забезпеченні доступності міського середовища для людей з особливими потребами Наявність найбільшого у Східній Європі та 14-го у світі оптово-роздрібного торговельного центру, що створює робочі місця, виступає центром перетину прямих товарних потоків з різних країн та слугує майданчиком для просування продукції місцевого малого та середнього бізнесу Висока реальна купівельна спроможність населення, третій за обсягами роздрібний товарообіг серед регіонів України	ОЕС України Висока питома вага соціальних виплат в структурі доходів населення
Можливості	Загрози
Метрополізація регіону; надбання якостей одного з опорних центрів у загальноєвропейській поліцентричній системі метрополітенських регіонів, що виступають основою конкурентоспроможності своїх країн та економічного згуртування Європейського континенту Перетворення вищої освіти і науки на повноцінний сектор економіки регіону. Закріплення в ніші основної національної «кузні кадрів» та основного національного експортера освітніх послуг Освоєння функції «Центру знань» (Knowledge Hub) у масштабах Східної Європи, конвертація інтелектуальної власності в доходи	Стрімкий приток мігрантів із зони проведення АТО, що створюють додаткове навантаження на бюджет, інфраструктуру, ринок праці та житла, правоохоронну систему та потребують масштабних програм реінтеграції Різка збільшення ризиків роботи на традиційних ринках Російської Федерації, наявність ризиків входження до нових ринків, де ще не склалися усталені зв'язки та традиції партнерства Втрата конкурентоспроможності секторів виробництва регіону через нездатність модернізувати виробництво, вчасно перейти на стандарти ЄС. Наростання бідності серед верств

Перетворення на «український Техас» шляхом лібералізації доступу до видобутку вуглеводнів (кредити банків під розвідані балансові обсяги) та розвідки перспективних родовищ

Перетворення сільського господарства та агропереробки на драйвер соціально-економічного розвитку районів на фоні зростання світового попиту на продукти харчування

Забезпечення енергобезпеки, енергонезалежності та конкурентоспроможності регіону за рахунок розвитку відновлювальної та альтернативної енергетики, низьковуглецевої енергетики на власній сировинній базі (біомасі, бурому вугіллі, твердих побутових відходах) із застосуванням сучасних найкращих доступних технологій та локалізацією виробництва обладнання

Залучення світових брендів до енергоресурсоефективної модернізації інфраструктури ЖКГ завдяки низькій конкуренції та високій рентабельності за аналогією з країнами Східної Європи. Перетворення ЖКГ на привабливого роботодавця, здатного вирішити проблему зайнятості у районах та населених пунктах області

Повне використання потенціалу електрогенерації енергетичної системи регіону за рахунок нарощування маневрових потужностей на місцевому паливі

Формування східноєвропейського центру конкурентоздатної індустрії на основі модернізації і впровадження нових технологій у традиційні галузі промисловості (реіндустріалізації)

Нарощування інвестиційної функції бюджетів за рахунок неподаткових надходжень та укріплення фінансової бази місцевого самоврядування в результаті децентралізації влади в Україні

Географічна диверсифікація експорту продукції з високою доданою вартістю та входження у нові технологічні ланцюги, використання можливостей освоєння ринку ЄС та ринків третіх країн спільно з європейськими партнерами, виходу на ринки США, Китаю, країн Африки та Близького Сходу

населення з низьким рівнем кваліфікації та підприємницької активності через втрату конкурентоспроможності традиційними секторами економіки, посилення безробіття серед молоді

Відтік кращих кадрів ієрархічно з села до Харкова, а з Харкова - до Києва або за кордон

Наростання ризику техногенних аварій через зношеність фондів систем життєзабезпечення регіону

Стратегічні та оперативні цілі Стратегії розвитку Харківської області на період до 2020 року [39]

Стратегічна ціль	Оперативні цілі
	1. Забезпечення енергобезпеки регіону за рахунок підвищення енергоресурсоефективності економіки шляхом залучення зовнішніх і внутрішніх інвестицій у модернізацію фондів промисловості та підприємств житлово-комунального господарства, розвиток відновлюваної та альтернативної енергетики на власній сировинній базі (біомасі, бурому вугіллі, твердих побутових відходах тощо), забезпечення збалансованості енергосистеми маневреними потужностями 2. Локалізація на території регіону виробництва енергоресурсоефективного обладнання із застосуванням сучасних технологій для забезпечення потреб області та внутрішнього ринку України 3. Створення системи пропаганди енергоресурсоефективної поведінки. Організація консалтингових послуг в сфері енергоресурсоефективності для потреб підприємств і населення 4. Диверсифікація зовнішніх ринків та географії залучення інвестицій, включення підприємств регіону до міжнародних технологічних ланцюгів і коопераційних мереж шляхом налагодження маркетингової діяльності за кордоном з використанням можливостей дипломатичних представництв України, бізнес-асоціацій, діаспори, а також політико-економічних кіл, зацікавлених у співпраці з Україною. Пріоритети: країни ЄС, США, Канада, Китай та інші країни Азії, країни Африки, Близького Сходу, Латинської Америки 5. Трансформація вищої освіти і науки на повноцінний сектор економіки - драйвер становлення інноваційного підприємництва в регіоні. Інституціональне забезпечення комерціалізації знань з використанням можливостей, закладених в Законі України «Про вищу освіту». Розвиток соціально-побутової та соціально-культурної студентської інфраструктури. 6. Створення системи маркетингового просування регіону як столиці ІТ-аутсорсингу України 7. Розвиток внутрішньообласного рекреаційного та подієвого туризму як галузі малого та середнього бізнесу, що має високий потенціал створення нових робочих місць і розширення дохідної бази місцевих бюджетів в умовах зростання попиту на послуги туризму і дозвілля з боку населення обласного центру 8. Розвиток внутрішньообласного туризму як економіко- та бюджетоутворюючого сектору територіальних громад 9. Розвиток ланцюгів додавання вартості малих і середніх агровиробників через формування кооперативних об'єднань, збутових асоціацій, переробних підприємств 10. Збереження та відтворення потенціалу родючості ґрунтів. Відведення земель під формування Національної екологічної мережі згідно цільових показників, встановлених Державною стратегією регіонального розвитку на період до 2020 року

	1. Впровадження механізмів співробітництва територіальних громад для посилення можливостей їхнього розвитку шляхом об'єднання у спільний соціально-економічний, інвестиційний простір із єдиним планувальним, розселенським і природно-екологічним каркасом, узгодженим використанням об'єктів інфраструктури, територій і ресурсів
	2. Визначення чітких меж, функціональної спеціалізації та принципів узгодженого управління розвитком урбанізованих зон. Оновлення схеми планування територій груп адміністративно-територіальних одиниць у зоні впливу Харкова, Ізюму, Куп'янська та Лозової
	3. Реконструкція та модернізація очисних споруд для підвищення якості водних об'єктів в межах урбанізованих зон. Реалізація «Комплексного плану оздоровлення басейну ріки Лопань» із міжнародною участю
	4. Застосування та модернізація існуючих механізмів державних житлових програм. Розробка нових регіональних і місцевих програм здешевлення іпотечного кредитування для будівництва і придбання житла, адаптованих до місцевих умов і потреб конкретних територій. Забезпечення максимальної доступності участі в цих програмах для усіх верств населення з метою залучення обсягів інвестицій, здатних стимулювати розвиток економіки
	5. Широке залучення громадських організацій та бізнесу на районному та місцевому рівні до надання соціальних послуг населенню, розвитку інфраструктури здорового способу життя та дитячої інфраструктури на основі соціального партнерства та аутсорсингу
	6. Проведення інвентаризації, реконструкції та модернізації очисних споруд Харківської області в межах урбанізованих зон з метою зменшення антропогенного впливу на поверхневі водні об'єкти та забезпечення екологічної безпеки життєдіяльності населення
	1. Впровадження принципів суспільно-приватного партнерства в усіх сферах управління розвитком регіону та місцевих громад
	2. Перехід від освоєння бюджетних коштів до проектного управління, орієнтованого на конкретний результат для конкретної території
	3. Подолання відомчої роз'єднаності шляхом розробки та реалізації інтегральних проектів, здатних спричинити мультиплікативний, системний ефект на розвиток різних секторів економіки та людський розвиток на регіональному та місцевому рівні. Застосування принципів софінансування та додатковості (використання ресурсів всіх рівнів і джерел - державного, регіонального, місцевого, державно- і суспільно-приватного партнерства тощо)
	4. Системне залучення у місцевий розвиток коштів міжнародних фінансових організацій (в т.ч. на грантовій основі), проектів міжнародної технічної допомоги, пільгових кредитів та кредитів із грантовою часткою
	5. Нарощування доходів місцевих бюджетів через розширення сфери неподаткових надходжень та підвищення ефективності управління майном і земельними ресурсами
	6. Впровадження системи електронного урядування та інформаційного забезпечення прийняття державних управлінських рішень в роботу регіональних та місцевих органів влади
	7. Впровадження системи муніципальних енергетичних планів на базі енергосервісних договорів для зовнішнього софінансування проектів енергоефективності та енергозбереження
	8. Розробка та впровадження проектів та програм реінтеграції тимчасово вимушених переселенців із зони АТО у співробітництві з центральними органами влади, громадським сектором та міжнародними організаціями.
	9. Впровадження системи бенчмаркінгу конкурентоспроможності регіону.